

1990

24-01

DE KORHAAN

1990

VOGELWERK GROEP HET GOOI EN OMSTREKEN

DE KORHAAN

verenigingsorgaan van de vogelwerkgroep het gooi e.o

verschijnt 5x per jaar

Redactie : Henk Hardon
Wim Duurland

Redactie adres : Menno Simonszhof 84, 1216 LM Hilversum

Verzending en ledenadministratie : Bep Dwars-van Achterberg,
Prinsenstraat 15, 1211 LS Hilversum
tel. 035-233973

Illustraties : pag.23: Corrie van der Baan

Het overnemen van artikelen is uitsluitend toegestaan na overleg met de redactie.

De redactie behoudt zich het recht voor artikelen voor plaatsing te weigeren.

De auteurs zijn zelf voor de inhoud van hun artikelen verantwoordelijk.

INLEVEREN COPY : UITERLIJK 15 APRIL

INHOUDSOPGAVE

- 2 - 4 : Programma
- 4 : Tellingenrooster
- 5 -14 : Bestuursmededelingen
- 14 - 18 : Bescherming weidevogellegfels
- 18 - 20 : Praktijkervaringen met kartonnen nestkasten
- 20 : Vervolg 11-soorten aktie
- 20 - 23 : Hoog Muizen-aanbod in de Eempolders
- 23 - 24 : Wandeltocht van Oud Valkeveen naar Oud Naarden
- 24 - 28 : Windeieren en pootbreuken
- 29 - 30 : Veldwaarnemingen
- 31 - 32 : Voorjaarsfenologie

Met de bedoeling de Milieuklachtentelefoon van de provincie Noord-Holland zoveel mogelijk onder de aandacht van het publiek te brengen is een poster ontwikkeld. Verzocht wordt om indien mogelijk de poster op te hangen op een zichtbare plek voor het publiek.

Indien U behoefte heeft aan meer posters of folders kunt U die bestellen bij de Milieuklachtentelefoon. Telefoonnummer 023-310200.

Beste vogelvrienden,

Door zowel privé als zakelijke omstandigheden zie ik mij genoodzaakt om met ingang van het nieuwe verenigingsjaar (ofwel 22 maart 1990) het voorzitterschap van de VWG neer te leggen.

Deze omstandigheden maakten het mij schier onmogelijk om het afgelopen jaar deze functie naar behoren uit te voeren. Alle andere bestuursleden en subgroep-coördinatoren hebben daardoor extra werk moeten verrichten, waarvoor ik bij deze mijn dank wil uitspreken.

Welk lid van onze vogelwerkgroep gaat het voorzitterschap nu op zich nemen? Ik hoop dat een of meer leden zich kandidaat stellen voor deze functie.

Langs deze weg wil ik iedereen bedanken voor het in mij gestelde vertrouwen.

Jacques Meijer.

Beste vogelvrienden,

Het is een vreemd gevoel om in de Korhaan afscheid te nemen van jullie en van de VWG. Doordat alles rondom onze verhuizing vrij snel is gegaan zijn er maar enkelen bij wie ik dat persoonlijk heb kunnen doen.

Na ongeveer 17 jaar VWG doe ik dat met weemoed.

Het zijn fijne, leerzame en nuttige jaren geweest, waarin ik vele vrienden heb gemaakt. Daar ben ik jullie dankbaar voor.

Aan mijn goede jaren in het Gooi heeft ook de Vogelwerkgroep een belangrijk aandeel gehad.

Misschien ga je als vogelaar op den duur enig vogelgedrag vertonen. Zo hebben wij onze vleugels uitgeslagen, zijn op trek gegaan en in de Achterhoek neergestreken, in Ruurlo, een biotoop waar het voor ons goed toeven is. Wij hebben altijd al een zwak gehad voor het oosten van ons land en een verlangen om landelijker te gaan wonen. Toen ons hier een goed huurhuis, een hoekhuis met een leuke tuin, werd aangeboden hebben we de stap gewaagd, ook omdat we hier familie en vrienden hebben. Geen drukke Gijsbrecht van Amstelstraat maar een rustige buurt in een schitterende omgeving, waar we de afgelopen prachtige herfst al veel van hebben genoten.

Maar na 24 jaar Hilversum hebben we veel achter moeten laten.

Er zijn hier in de omgeving vier kleine Vogelwerkgroepen, waar ik nog geen contact mee heb gehad.

Beste mensen, wij wensen jullie veel voorspoed. Steun goed de Gooise VWG, want die is wel bijzonder hoor!

Het bestuur bedankt voor het mooie bloemstuk, dat ons huis siert.

Vergeet niet dat de Van Heeckerenlaan in Ruurlo voor "trekvogels" een goede pleisterplaats kan zijn.

Met onze hartelijke groeten,

Han en Ans de Soete
Van Heeckerenlaan 32
7261 WV Ruurlo
tel.05735-3471.

PROGRAMMA

Donderdag 22 febr. Dhr. van de Kooy zal vanavond een lezing houden over de Purperreiger. Hij zal onder andere bespreken de nestplaatskeuze en de voedsleecologie. De dia's zijn voornamelijk gemaakt in het Nieuwkoopse Plassengebied. De lezing begint om 20.00 uur in de Goede Herderkerk, Simon Stevinweg hoek Lieven de Keylaan te Hilversum.

Zondag 25 febr. Ochtend-wandelexcursie Einde Gooi, Tienhovenskanaal, o.l.v. Adri Vermeule. We verzamelen op de parkeerplaats voor het Vliegveld Hilversum om 7.30 uur.

Zondag 11 mrt. Ochtend-wandelexcursie Naarderbos en omgeving, o.l.v. Ron v.d. Brink en Adri Vermeule. We verzamelen om 7.00 uur bij de patattent aan het begin van het Naarderbos.

Donderdag 22 mrt Na de Algemene Ledenvergadering zullen enkele leden hun vakantie-dia's laten zien. U kunt onder andere vogeldia's uit Canada verwachten. Heeft u zelf dia's die u wilt laten zien dan kunt u contact opnemen met Rick van den Akker, tel. 02153 - 83071.

Zaterdag 24 mrt. Auto-wandel-dagexcursie naar Haarler en Holterberg, o.l.v. Inge en Rick van den Akker. U dient goed te kunnen wandelen, trek ook goede wandelschoenen aan. Neem brood en drinken mee, eventueel ook regenkleding. We verzamelen op het Oosterspoorplein in Hilversum om 5.30 uur.

Opgave telefonisch of schriftelijk vóór 1 maart 1990 bij Inge van den Akker, Gooiergracht 15, 1251 VD Laren, tel. 02153 - 83071.

Wie zich niet vóór 1 maart heeft opgegeven wordt van deelname aan deze excursie uitgesloten.

√bent

Als U zich opgeeft, wilt U dan even vermelden of U wel of niet in het bezit van een auto en hoeveel mensen er eventueel met u kunnen meerijden.

Als voorbereiding op deze excursie kunt u het boekje "Vogeltochten in de lage landen" nalezen, tocht nr. 38. Laat u niet misleiden door de fietstocht of de afstand. Wij gaan wandelen!

6-7-8 april 1990

Voorjaarsweekend Schiermonnikoog.

Dit bijna auto-vrije waddeneiland is een van de mooiste natuurgebieden van Nederland.

Wilt U mee, neem dan zo snel mogelijk schriftelijk of telefonisch contact op met Joke van Velsen, Dotterbloemlaan 39, 3742 ED Baarn, tel. 02154-18804.

Als U zich eerst heeft aangemeld, maak dan de beraamde kosten ad f 80,- over op girorekening nr. 2529179 t.n.v. de penningmeester VWG 't Gooi e.o., Slauerhoffstraat 6, Weesp, met vermelding: "Voorjaarsweekend Schiermonnikoog".

Opgave en betaling dienen vóór 1 maart 1990 uiterlijk binnen te zijn (gestort op de girorekening van de VWG).

Bij ontvangst na 1 maart is deelname aan het weekend uitgesloten!

Bij onvoldoende aanmeldingen wordt het bedrag verhoogd met f 15,- p.p. !

We verzamelen op het Oosterspoorplein (achterkant station Hilversum) om 15.00 uur. Er wordt niet meer gewacht op laatkomers!

Wil iedereen, die niet naar het Oosterspoorplein komt, dit doorgeven aan Joke en indien U met de auto komt, dit ook graag even vermelden. Dit laatste in verband met degenen die niet in het bezit zijn van een auto en graag willen meerijden naar Lauwersoog vanaf het Oosterspoorplein.

We kamperen in de jeugdherberg van Schiermonnikoog.

Meenemen: Verrekijker, slaapzak, sloop, handdoek en washand, thermoskannetje (voorzien van Uw naam op de kan en op het deksel), warme kleding, muts, wanten, regenkleding, laarzen en brood voor vrijdagavond en zaterdagmorgen.

De boot vertrekt om 19.00 uur vanaf Lauwersoog. Men dient ruim (3/4 uur) van tevoren aanwezig te zijn bij de haven. Meld je even bij aankomst; dit in verband met de aankoop van de kortingskaart!

Zaterdag 21 apr.

Vaar-excursie Wormer- en Jisperveld, o.l.v. Jan v.d.Geld. Opgeven vóór 21 maart, schriftelijk en/of telefonisch bij Joke van Velsen, Dotterbloemlaan 39, 3742 ED Baarn, tel. 02154 - 18804.

De kosten bedragen f 10,- per persoon, over te maken op girorekening nr. 2529179 t.n.v. de penningmeester VWG Het Gooi e.o., Slauerhoffstraat 6 te Weesp, met de mededeling: "Vaarexkursie J.v.d.Geld". Het geld moet uiterlijk 21 maart op de girorekening van de VWG bijgeschreven zijn.

Bij aanmelding en ontvangst van het geld ná 21 maart is deelname aan deze excursie uitgesloten.

We verzamelen om 6.00 uur op het Oosterspoorplein aan de achterkant van het NS-station Hilversum.

Donderdag 26 apr. De laatste lezing van dit seizoen wordt gehouden door Karel Mauer uit Almere. Het onderwerp is het herkennen van steltlopers in Nederland. Er wordt onder andere gekeken naar punten waaraan steltlopers te onderscheiden zijn. De hoofdzaak is het herkennen van families. De soorten en leeftijdsbepaling zullen niet worden vergeten. De nadruk van de lezing ligt niet zozeer op de mooie dia's, maar op de herkenning. Daarom zullen ook enkele "moeilijke" dia's vertoond worden.
De lezing wordt gehouden in de Goede Herderkerk, Simon Stevinweg hoek Lieven de Keylaan te Hilversum.
Er wordt begonnen om 20.00 uur.

11-12-13 mei Zelfverzorgings kampeer- en fietsweekend in Winterswijk. Het is de bedoeling dat U zelf zorgt voor tent, fiets en alles wat u voor kamperen nodig hebt. Ook voor het eten dus! We kamperen op camping "Wiltershaar" te Kotten.
U kunt een fiets huren bij Bruggers in Winterswijk, tel. 05430 - 12384 of bij Oonk in Winterswijk, tel. 05430 - 12519.
Voor verdere informatie en opgave bij Joke van Velsen.
Opgave vóór 1 april uiterlijk, anders is deelname niet meer mogelijk.
We verwachten alle deelnemers in de middag van 11 mei op de camping.

5-6-7 okt. Najaarsweekend Schiermonnikoog.

DEELNEMERS AAN DE EXCURSIES WORDT DRINGEND VERZOCHT OM BIJ ALLE EXCURSIES VOOR DE AANGEGEVEN TIJD AANWEZIG TE ZIJN, ZODAT OP TIJD VERTROKKEN KAN WORDEN!!

TELLINGENROOSTER

In de komende maanden staan de volgende tellingen op het programma:

24/25 febr.: Eempolders
10/11 mrt. : Eempolders
17/18 mrt. : Gooimeerkust
24/25 mrt. : Eempolders
7/8 apr. : Eempolders
14/15 apr. : Gooimeerkust
21/22 apr- : Eempolders

Wie aan een of meer van deze tellingen mee wil doen (ook beginners die wel eens met een meer ervaren teller willen meelopen zijn van harte welkom!), kan zich hiervoor opgeven aan de volgende adressen:

Eempoldertellingen: Rob Kole, Torenavalk 22, Bunschoten, tel. 03499 - 82303

Gooimeerkust: Willem Weitjens, Brediusweg 79, Bussum, tel. 02159 - 45807

OPROEP KNOBBELZWANENTELLING

Om meer te weten te komen over de populatie-ontwikkeling van de Knobbelzwaan in het werkgebied van de vogelwerkgroep zal komend voorjaar weer een voorjaarstelling worden georganiseerd. Eerder gehouden tellingen wekken de indruk dat de knobbelzwanenstand zich in een dalende lijn bevindt.

Om hierover meer duidelijkheid te krijgen is het belangrijk door te gaan met de tellingen.

Voor deze voorjaarstelling in mei 1990 worden deelnemers gevraagd, die een of meer deelgebieden van het werkgebied voor hun rekening willen nemen.

Inlichtingen en opgave bij:

Frank van de Weijer
Johan Geradtsweg 65
1222 PN Hilversum
Tel.: 035 - 858790

BESTUURSMEEDELINGEN

Nieuwe leden:

Mw.L.Konings	van Lenneplaan 33	1217 NB	Hilversum	035-41976
Mw.H.J.van Rijswijk	Liendenhof 104	1108 HE	Amsterdam	020-963614
Mw.P.Sprey-Vermeulen	Lijsterbeslaan 29	1214 LP	Hilversum	035-47507

Adreswijzigingen:

P.A.Bruyn	Postbus 3033	1400 EA	Bussum	
P.Dieperink	Afrikanerplein 47B	1091 PS	Amsterdam	020-944592
B. den Hoed	Kronenburgerdwarstr.6	1271 PR	Huizen	02152-61962
W.J.A.Hoefnagel	Krekelmeent 72	1218 ED	Hilversum	02159-19356
Mw.J.A.H.v.d.Horst-Boosman,	Soester Veste 6,	3432 RK	Nieuwegein	03402-32615

Overleden:

Mw. J.Moen, Hilversum
T.G. Renes, Bussum

Opgezegd:

A.Brandon, Hilversum	A.Massing, Hilversum
P.Brinkerink, Utrecht	C.R.Molenaar, Bussum
P.van Campen, Huizen	C.Pouw, Huizen
P.Helsper, Bussum	I. Wark, Huizen
D.E.Hooykaas, Blaricum	

Wij verzoeken U dringend de contributie 1990 te betalen, vóór de ledenvergadering in maart a.s., met de acceptgirokaart met lidnummer die U bij de vorige Korhaan heeft ontvangen.
Bij voorbaat onze dank.

ALGEMENE LEDENVERGADERING dd. 22 MAART 1990

te houden in de Goede Herderkerk, Simon Stevinweg 146 te Hilversum
aanvang 20.00 uur.

A G E N D A.

=====

1. Opening en ingekomen stukken
2. Vaststelling van het verslag van de algemene ledenvergadering dd. 16 maart 1989
3. Goedkeuring Jaarverslagen
 - a. Secretaresse
 - b. Avifauna
 - c. Excursies
 - d. Cursus
 - e. Eempolders
 - f. Gierzwaluwprojekt
 - g. Korhaan
 - h. Propaganda
 - i. Nestkasten
 - j. NatuurbeschermingsconsulentenDe bovengenoemde verslagen zijn elders in deze Korhaan afgedrukt.

4. Bespreking financieel beleid
 - a. Verslag Kascommissie
 - b. Vaststelling rekening 1989
 - c. Vaststelling begroting 1990
 - d. Decharge Penningmeesteresse
 - e. Benoeming Kascommissie

5. Oprichting subgroep Natuurbescherming
Kandidaat Ronald Hofmeester

6. Bestuursverkiezingen

Aftredend zijn:

voorzitter	: Jacques Meijer	niet herkiesbaar
secretaresse	: Marijke de Graaf	wel herkiesbaar
alg.bestuurslid	: Bep Dwars	wel herkiesbaar
sg.nestkasten	: Dick Jonkers	wel herkiesbaar
sg.propaganda	: Rick van den Akker	wel herkiesbaar
sg.avifauna	: vacant	

Indien de ledenvergadering de oprichting van de subgroep Natuurbescherming goedkeurt, stelt het Bestuur Ronald Hofmeester voor als bestuurslid.

Tegenkandidaten en kandidaten kunnen tot het begin van de vergadering worden voorgedragen (statuten art. 10:4)

7. Rondvraag

8. Sluiting

Na de pauze: zie programma.

Jaarverslag van de secretaresse over 1989

Ledenbestand per 31-12-1989: gewone leden 423
huisgenootleden 71
ereleden 4

Bestuur

Het bestuur werd gevormd door:

voorzitter : Jacques Meijer
secretaresse : Marijke de Graaf
penningmeesteresse : Laura Mudde
subgroep Avifauna : vakant
subgroep Eempolders : Rob Kole
subgroep Nestkasten : Dick Jonkers
subgroep Excursies : Joke van Velsen
subgroep Korhaan : Wim Duurland
subgroep Cursus : Yves Vogel
subgroep Propaganda : Rick v.d.Akker
Algemeen lid : Bep Dwars-van Achterberg

Het bestuur vergaderde vijf maal.

De volgende activiteiten werden ontplooid:

- Aanstelling van natuurbeschermingsconsulent
- Deelname aan de Nationale Vogeltrekdag
- Eisenpakket opgesteld t.b.v. eigen ruimte
- Nieuw waarnemingskaartje in gebruik genomen

Kontakten met andere organisaties:

- Vrijwilligerscentrale : publiciteitscampagne
- Vereniging Leefmilieu: bijwonen van vergaderingen en gebruikelijk contacten
- Rijkswaterstaat N.H. en Rijkswaterstaat Utrecht: contacten over oeverwaluwkolonies
- Vogelbescherming : nationale vogeltrekdag
- Stichting Natuur en Milieu: actieboek Natuur en Milieu
- RIN: huiszwaluwenonderzoek

Ledenavonden

Er werden zes lezingen/dia-avonden gehouden. Rick v.d.Akker hield zich met de organisatie van deze avonden bezig.

Bibliotheek

De ontvangen literatuur werd verwerkt door Bep Dwars en Leny Reddingius. Laatstgenoemde stelde ook de inhoudsoverzichten t.b.v. de Korhaan samen. De uitleen werd verzorgd door Bep Dwars.

Marijke de Graaf

Jaarverslag van de subgroep Avifauna.

Het afgelopen jaar heeft Adri Vermeule zijn werkzaamheden in de subgroep Avifauna beëindigd. Hij wordt nogmaals hartelijk bedankt voor het vele werk dat hij heeft verricht.

Jelle Harder, Rob Kole en Rick van den Akker zijn op verzoek van het bestuur bezig om de subgroep te reorganiseren. Op de Avifaunavergadering van 29 januari 1990 wordt een en ander besproken. In deze of de komende Korhaan kunt U iets verwachten over nieuwe plannen.

De volgende tellingen hebben in 1989 plaatsgevonden

- Gooimeerkust
- midwinter- en stootvogeltelling
- ganzentelling
- Huiszwaluwen
- Oeverzwaluwen
- Waterhoentjes
- steltlopers
- trek over Corversbos
- Einde-Gooi
- najaarsfenologie

In de Korhaan zijn of worden verslagen opgenomen van deze tellingen. Van enkele activiteiten zijn rapporten uitgebracht. Helaas blijkt dat de telcoördinatoren soms erg lang op de telgegevens van de tellers moeten wachten.

De twee bijeenkomsten van de subgroep hebben plaatsgevonden op 20 februari en 2 oktober.

In 1989 is begonnen met thema-avonden op de maandelijkse werkcontactavonden in de Godelindeschool te Naarden. De behandelde thema's waren 'vogeltrek boven het Corversbos' (door Fred van Klaveren) en het 'uitpluizen van braakballen' (door Dick Jonkers).

De vervolgcursus, die in 1988 gestart was, is dit jaar vervolgd met deel 2. De volgende onderwerpen zijn behandeld: dagboek - tellen en schatten - braakballen en pluk- en pluisresten.

Op 8 oktober heeft de VWG meegedaan aan de landelijke vogeltrekteldag. Hier hebben veel leden aan meegeholpen.

Jos de Jonge verzorgde de rubriek "veldwaarnemingen" in de Korhaan.

Namens de subgroep Avifauna

Rick van den Akker.

Jaarverslag 1989 subgroep Excursies.

Inge van den Akker is in het afgelopen jaar bij de subgroep Excursies gekomen.

We hebben dit jaar wat nieuwe gebieden bekeken en de belangstelling was goed.

In het afgelopen jaar werden 19 excursies georganiseerd, te weten:

- 3 dagexcursies
- 3 fietsexcursies
- 3 weekenden, waaronder 1 kampeerweekend in Zd.Limburg met prachtig weer
- 1 avondexcursie
- 9 ochtendexcursies

In het algemeen werden alle excursies goed bezocht.

Alle excursieleiders hartelijk bedankt voor jullie inzet.

Joke van Velsen.

Jaarverslag 1989 van de Subgroep Cursus.

Met veel genoegen kijken wij terug naar de voor- en najaarscursus van het vorig jaar, allen gehouden in Bussum. Het enthousiasme van de "nieuwe" vogelaars is elke keer weer aanstekelijk.

In totaal 115 cursisten hebben zich op het rijke vogelleven gestort en daarvan hebben er 25 zich opgegeven als lid van de V.W.G.

Vol goede moed starten we straks opnieuw met de voorjaarscursus want we weten dat er alweer wat nieuwsgierigen staan te trappelen van ongeduld naar vogelkennis.

R.v.d.Akker, I.v.d.Akker-Karsemeyer, E.Disselkoen, C.Holzenspies, A.C.L.van Klaveren-van Oord, P.v.d.Poel, L.Reddingius, R.Sinoo en Y.Vogel.

Verslag subgroep Eempoldertellingen 1989.

De subgroep Eempoldertellingen heeft ook in 1989 met grote regelmaat de twee-wekelijkse tellingen in het westelijke Eempoldergebied uitgevoerd. De telgegevens tot en met 1987 zijn verzameld op overzichtslijsten en zijn beschikbaar in het archief van de werkgroep.

De gegevens van de tellingen over de jaren 1979 tot 1984 zijn uitgewerkt in een verslag dat inmiddels in gedrukte vorm is verschenen. Exemplaren van dit verslag zijn tijdens een avond in de Godelindeschool uitgereikt aan de aanwezige tellers. Ook is het beschikbaar gesteld aan een aantal organisaties, zoals het RIN, NM en SBB.

Voor leden van de subgroep en degenen die in het verleden aan de tellingen hebben meegewerkt, is er nog een exemplaar beschikbaar. Er is ook voor andere belangstellenden nog een beperkt aantal exemplaren beschikbaar tegen een geringe vergoeding.

Ook in 1990 zullen de vogeltellingen in de Noord- en Zuidpolders te Veld en in het deel van de Oostermeent weer worden uitgevoerd.

Rob Kole.

Jaarverslag van de subgroep Korhaan.

De redactie van de Korhaan bestond in 1989 uit Henk Hardon en Wim Duurland.

In de loop van het jaar zijn er wederom vijf afleveringen verschenen, met in totaal 132 pagina's. (Vergelijkbaar met 1987: 134 pagina's).

De illustraties werden dit jaar verzorgd door Corrie van der Baan, Fred van Klaveren, Ronald Sinoo en Frank v.d. Weijer.

De verzending werd, evenals in voorgaande jaren, verzorgd door Bep Dwars.

Gaarne bedanken wij alle auteurs en andere medewerkers aan de jaargang 1989 voor de tijd en de goede zorgen die zij hieraan besteed hebben.

Jaarverslag werkgroep Gierzwaluw

Het belangrijkste wapenfeit van de werkgroep bestond uit het leggen van gierzwaluw dakpannen op het dak van het Leger des Heils in Hilversum. Verschillende particulieren werden geholpen met gierzwaluw dakpannen. Van de aangeschreven en van informatie voorziene gemeenten reageerde alleen Hilversum niet. Architectenbureau's en woningbouwverenigingen evenmin. In Naarden bleek de gemeente op eigen initiatief 400 gierzwaluw dakpannen te hebben gelegd in de wijk Keverdijk. Op een oproep om gegevens over broedplaatsen reageerden slechts twee leden. Ten behoeve van een wijkperiodiek in het Spieghel te Bussum werd een bijdrage over de gierzwaluw en beschermingsmogelijkheden geschreven. Voor Laren, Blaricum en Huizen worden nog contactpersonen gezocht. In 1990 zullen voor dagbladen, wijkbladen, advertentie- en woningbouwperiodesieken en voorlichtingskranten van gemeenten bijdragen over de gierzwaluw en zijn bescherming worden geschreven. In vroeger jaren gelegde speciale pannen zullen op bewoning worden gecontroleerd. Hulp van leden is daarbij zeer welkom. De tot nu toe gevolgde werkwijze om de gierzwaluw te beschermen zal worden voortgezet.

Dick A. Jonkers

Jaarverslag subgroep Propaganda.

Vorige jaren hebben we naast specifieke markten ook gestaan op braderieën e.d. Gezien de geringe reacties hebben we besloten alleen nog specifieke markten e.d. te bezoeken. In 1989 heeft de Vogelwerkgroep een stand gehad op de Vrijetijdsmarkt in Hilversum en het Groen Weekeinde van Natuurmonumenten in 's-Graveland. Helaas was het tijdens de Vrijetijdsmarkt op 2 september slecht weer en kwamen er minder bezoekers dan normaal. Tijdens het Groen Weekeinde was het prachtig weer en kwamen veel mensen naar 's-Graveland. Er heeft zich in dit weekeinde één nieuw lid aangemeld. De verkoop van voornamelijk artikelen van Vogelbescherming was in 's-Graveland goed. Tevens heeft de V.W.G. op 13 mei in Anna's Hoeve gestaan met een stand tijdens de Landelijke Fietsdag, die in het kader van Vogelbescherming stond. Helaas was de respons miniem. De meeste mensen kwamen alleen voor het fietsen. Wellicht dat de naam van de Vogelwerkgroep toch blijft hangen en dat men op een later tijdstip alsnog lid wordt en/of zich in vogels gaat interesseren. Tot slot wil ik iedereen die dit jaar heeft meegeholpen heel hartelijk bedanken voor zijn of haar inzet.

Namens de subgroep Propaganda
Rick van den Akker.

Jaarverslag subgroep Nestkasten

In 1989 werden bijna 1000 nestkasten, verdeeld over 30 verschillende terreinen, gecontroleerd. De resultaten zijn verwerkt in het jaarverlag (Uitgave :68) dat bij de drukker ligt. De gegevens zijn ook doorgestuurd naar de Werkgroep Nestkastonderzoek (WN) van SOVON en worden daar voor landelijke verwerking in een databank opgeslagen. De controleurs kwamen in november bijeen. Op deze avond werd door P.Voorhaar van de WN een inleiding gehouden over het invoeren van nestkastgegevens in een computer. De Koolmees bleek ook dit jaar weer

dominant te zijn. Door het omvormen naar een koolmeesonvriendelijk nestkastbestand hoopt de subgroep de mogelijkheden voor andere holenbroeders te vergroten. Een timmerdag wordt in januari 1990 gehouden; het probleem is het hout dat daarvoor nodig is. Aan uitbreiding van het aantal nestkasten wordt niet gedacht. In de toekomst zal er nog meer aandacht worden besteed aan andere dieren die in de nestkasten worden aangetroffen.

Mogelijkheden voor nieuw onderzoek die zich aandienen zijn verzuring van bossen en de invloed daarvan op holenbroeders en de produktie in nestkasten langs autosnelwegen.

Assistentie is nog steeds welkom.

Dick A. Jonkers

Jaarverslag subgroep Natuurbescherming.

In 1989 is de subgroep Natuurbescherming van start gegaan. We zijn vijf keer bij elkaar gekomen. Wat de plannen zijn heeft U in de Korhaan kunnen lezen. Tot nu toe hebben we het volgende gedaan:

- een cursus natuurontwikkeling gevolgd bij de Stichtse Milieu Federatie;
- de ledenvergaderingen van Leefmilieu bijgewoond, tevens een enkele bestuursvergadering;
- de regionale "vogelbeschermings-consulenten-bijeenkomst" bijgewoond;
- contact gehad met/informatie ontvangen van:
 - de provinciale Dienst Ruimte & Groen
 - Vogelbescherming
 - Vrijwillig Natuur- en Landschapsbeheer
 - Stichtse Milieu Federatie
 - Rijks Luchtvaart Dienst
 - Ministerie van Landbouw en Visserij
 - Natuurmonumenten
 - Stichting Natuur en Landschapsbeheer Zuid-Holland
 - de eigenaren van Vrije Vogelreservaten in het Gooi
 - de N.S.
 - Centrum Landbouw en Milieu.

Ronald Hofmeester

EXPLOITATIE-OVERZICHT over het jaar 1989

	debet	credit
ontvangen contributie		10.993,50
ontvangsten Avifauna v.h.Gooi		2.814,00
ontvangen subsidies		1.370,00
ontvangsten diversen (kalenders)		222,63
ontvangsten subgr.propaganda		482,20
kosten lidmaatschappen	393,35	
kosten ledenadministratie	678,15	
kosten secretariaat	134,70	
kosten van het bestuur	638,85	
kosten ledenavonden	1.190,90	
kosten ver.blad Korhaan	4.606,75	
kosten bibliotheek	5,00	
kosten projekt Gierzwaluw	243,25	
kosten afschrijvingen	555,00	
kosten subgr. Avifauna	685,69	
kosten subgr. Eempolders	66,00	
kosten subgr. Excursies	70,00	
kosten subgr. Nestkasten	159,70	
kosten subgr. Natuurbescherming	108,00	
batig saldo	6.346,99	
	<u>15.882,33</u>	<u>15.882,33</u>
	=====	=====

BEGROTING 1990

	debet	credit
contributie		10.250,00
subsidie		1.000,00
overigen		250,00
Ver.blad Korhaan	5.000,00	
secretariaat	200,00	
bestuur	400,00	
ledenavonden	1.500,00	
lidmaatschappen	500,00	
bibliotheek	200,00	
ledenadministratie	750,00	
projekt gierzwaluw	1.100,00	
subgroep avifauna	500,00	
subgroep eempolders	100,00	
subgroep excursies	150,00	
subgroep propaganda	250,00	
subgroep nestkasten	400,00	
subgroep consulenten nat.bescherming	300,00	
vervolgcursus	150,00	
	<u>11.500,00</u>	<u>11.500,00</u>
	=====	=====

BALANS per 31 december 1989.

	01/01/89	31/12/89		01/01/89	31/12/89
Inventaris	555.00	0.00	Eigen vermogen	3862.13	10209.12
Giro 2529179 VWG	11805.30	4457.11	Res.inventaris	2700.00	2700.00
Giro 2529179 Plus	531.63	10554.25	Transitoria	8357.88	5289.92
Giro 5178253 Avif	966.08	3125.38			
Kas	416.00	62.30			
Transitoria	646.00	0.00			
<hr/>	<hr/>	<hr/>		<hr/>	<hr/>
Totaal	14920.01	18199.04	Totaal	14920.01	18199.04
Transitoria:			Transitoria:		
Te ontv. Avifauna			Te bet.subs.	2700.00	2700.00
v.h.Gooi/boeken	646.00	0.00	Div.kosten	1210.38	936.12
			Vogelasyl	540.00	40.00
			Contributie	3907.50	
			Mevr.B.Dwars		57.55
			Vooruit ontv.contr.		1396.25
			Vooruit ontv.Schiern.		160.00
			<hr/>	<hr/>	<hr/>
Totaal	646.00	0.00	Totaal	8357.88	5289.92

Vacatures subgroep Avifauna

Zoals U heeft kunnen lezen in het stuk van Rob Kole elders in deze Korhaan, is er een nieuwe opzet van de subgroep Avifauna. Om de werkzaamheden uit te voeren zijn er echter een aantal mensen nodig voor:

1. de coördinatie
2. het secretariaat
3. de thema-avonden.

Met elkaar zullen zij het bestuur van de subgroep vormen.

Deze werkzaamheden zullen in het kort worden besproken.

Coördinatie

Hiervoor wordt iemand gezocht met goede vogelkundige kennis en indien mogelijk goede kennis van ons werkgebied. Hij of zij zal met de andere leden van het subgroepbestuur het beleid verder moeten formuleren en uitvoeren. De coördinator zal ook de halfjaarlijkse subgroepvergaderingen moeten leiden. Tevens zal hij of zij als vertegenwoordiger van de subgroep worden voorgedragen om plaats te nemen in het bestuur van de vogelwerkgroep. De verkiezing vindt plaats door de Algemene Ledenvergadering.

Secretariaat

Deze man of vrouw zal de vergaderingen van de subgroep notuleren, uitnodigingen en agenda's opstellen en versturen en contacten met andere organisaties onderhouden voorzover die met de Avifauna te maken hebben.

Thema-avonden

De thema-avonden worden in principe éénmaal per maand gehouden in de Godelinde Scholengemeenschap te Naarden. Op deze avonden zal steeds een bepaald thema aan de orde komen. Zo kunnen er bijvoorbeeld onderzoeken worden verricht, gegevens worden verwerkt of de resultaten van een telling worden besproken.

Voor deze avonden worden in principe twee personen gezocht:

- iemand voor de organisatie van de avond;
- iemand die er voor zorgt dat op de avond de school open is, er koffie gezet wordt en de ruimte na afloop netjes en op tijd wordt achtergelaten.

Eventueel kan één persoon deze werkzaamheden doen.

Heeft U vragen en/of wilt U meer weten, dan kunt U contact opnemen met:

Jelle Harder	Rob Kole	Rick van den Akker
Meteorenstraat 45	Torenvalk 22	Gooiergracht 15
Hilversum	Bunschoten	Laren
tel.035-852842	03499-82303	02153-83071

Bij hen kunt U ook de beleidsnota verkrijgen die aangeeft welke functies en taken de subgroep Avifauna heeft en/of moet krijgen.

Namens het tijdelijke bestuur van de subgroep Avifauna,

Rick van den Akker.

Cursus Vogelherkenning

De Subgroep Cursus start woensdag 21 februari a.s. weer met de voorjaarscursus Vogelherkenning.

In zes les-avonden en enkele excursies wordt Uw al aanwezige kennis weer een beetje opgefrist.

Voor leden van de V.W.G. bedragen de kosten f 20,- p.p.

De theorie-avonden worden gegeven in de Zuiderkerk te Bussum, hoek Abr.Kuyperlaan-Ceintuurbaan.

Aanvang 20.00 uur.

Graag van tevoren even opgeven bij:
A.C.L. van Klaveren-van Oord, Berkenhof 3, 1241 VP Kortenhoef
tel. 035-61426.

BESCHERMING WEIDVOGELLEGSELS IN NOORD-HOLLAND

Frans Parmentier*

Inleiding

Sedert begin jaren tachtig houden ook in Noord-Holland vrijwilligers zich bezig met nestbescherming, de laatste jaren in toenemende mate. Hulp hierbij wordt gegeven door de Stichting Vrijwillig Natuur- en Landschapsbeheer (VNLB). VNLB stelt nestbeschermers ter beschikking aan vrijwilligers en boeren die daar om vragen. De nestbeschermers worden gemaakt door enkele vrijwilligersgroepen en tijdens onwerkbaar weer bij werkgelegenheidsprojecten. Daarnaast wordt er sinds 1988 een praktijkkursus georganiseerd voor mensen die graag

het 'vak' van weidevogelbeschermer willen leren. Medewerkers van de Stichting hebben veel contacten met weidevogelbeschermers in de provincie en zijn daarvoor redelijk goed in staat een overzicht te geven van de nestbescherming in Noord-Holland. In het onderstaande treft U een overzicht aan van de schaal waarop het de afgelopen jaren heeft plaatsgevonden en met welk resultaat. In het kort zijn ook de indrukken over het voorjaar van 1989 vermeld. Een gedetailleerder verslag over 1988 is verkrijgbaar bij de VNLB. De gegevens voor dit artikel zijn verzameld en geordend door vrijwilligers. Voor hen die niet zo vertrouwd zijn met weidevogels en nestbescherming volgt eerst in het kort enige informatie.

Weidevogels en nestbescherming

Zoals de naam al zegt broeden weidevogels in weilanden, beter gezegd in graslanden. Ze broeden echter niet uitsluitend daar; een aantal soorten wordt ook aangetroffen in de duinen, in moerassen of op bouwlandpercelen. Het zwaartepunt van het broedbiotoop ligt evenwel op grasland.

Weidevogels omvatten de volgende soorten steltlopers:

Scholekster, Kievit, Grutto, Tureluur, Kemphaan en Watersnip.

De Wulp, een soort die sinds enkele jaren in 'boeren'grasland broedt, ontbreekt (nog?) in Noord-Holland. Daarnaast maken ook enkele eendesorten hun legsel in grasland: Wilde Eend, Slobeend, Zomertaling, Krakeend en Kuifeend. Zangvogels onder de weidevogels zijn Veldleeuwerik, Graspieper en Gele Kwikstaart. Verder broeden in Noord-Holland op grasland ook niet onaanzienlijke aantallen Kluten, Visdiefjes, Kokmeeuwen en Patrijzen.

Het doel van nestbescherming is het voorkomen dat legsels verloren gaan tijdens beweiding of agrarische werkzaamheden zoals rollen, slepen, mestuitrijden en maaien. Belangrijk is dat legsels op tijd worden opgespoord en zodanig worden gemarkeerd, dat de boer kan zien waar ze liggen en gepaste maatregelen kan nemen. Eén daarvan is om het legsel heen maaien, zodat het legsel verborgen achterblijft in een grote pluk gras. Legsels op percelen die met koeien worden beweid lopen het gevaar te worden vertrapt. Dat kan worden voorkomen door over het nest een nestbeschermer te plaatsen. Dit rekje van betonijzer wordt er zo over gezet dat de vogel er ongestoord onder kan broeden zonder dat het vee de eieren kan vernielen. Veel boeren willen legsels sparen, maar het ontbreekt hen vaak aan tijd (zeker tijdens het maaien) of ervaring om ze op te zoeken. De legsels van Grutto, Tureluur en eenden zijn namelijk goed verborgen in het hoge gras. De meeste boeren stellen het dan ook op prijs als ze hulp krijgen van vrijwilligers.

Soms zijn boeren bereid het vee eerst te weiden op percelen waar geen vogels broeden. Daarna worden de koeien naar andere stukken gebracht zodra daar de (meeste) eieren zijn uitgekomen. Deze werkwijze noemen we 'perceelsbescherming'. Lang niet iedere boer bezit echter een dergelijke 'speelruimte' binnen zijn bedrijfsvoering. Ook hebben veel boeren zich nog niet verdiept in de mogelijkheden voor hun bedrijf.

Nestbescherming in Noord-Holland

In tabel 1 wordt het aantal landbouwbedrijven en personen vermeld die de laatste jaren betrokken zijn bij nestbescherming. Eveneens is de oppervlakte aan gras- en bouwland aangegeven waarop dat plaatsvond.

Tabel 1. Het aantal agrarische bedrijven, vrijwilligers, oppervlakte gras- en bouwland (ha) die sedert 1985 betrokken zijn bij bescherming van weidevogellegsels.

	<u>1985</u>	<u>1986</u>	<u>1987</u>	<u>1988</u>
Aantal bedrijven	65	60	82	105
Aantal vrijwilligers	72	65	70	111
Oppervlakte grasland	1300	1000	1250	1550
Oppervlakte bouwland	50	100	100	135

Al met al is het verheugend te constateren dat er in 1988 weer op een grotere schaal nestbescherming heeft plaatsgevonden dan in de voorgaande jaren, het aantal deelnemende landbouwbedrijven aanzienlijk is uitgebreid en het aantal actieve mensen is toegenomen. Dit laatste is mede het gevolg van de eerder genoemde praktijkkursus van VNLB.

In 1988 heeft bescherming vooral plaatsgevonden ten noorden van het Noordzeekanaal.

Resultaten

Hoeveel legsels zijn er bescherrmd? Tabel 2 geeft een overzicht van het aantal legsels dat op grasland of op bouwland op de een of andere wijze is beschermd, en waarvan gegevens zijn bijgehouden.

Bij het zien van deze getallen bestaat de neiging een trend in de populatie-omvang aan te geven. Dat zou alleen verantwoord zijn als het alle jaren dezelfde percelen betreft. Voor de laatste twee jaren gaat dat min of meer op. Het lijkt dan ook verantwoord te stellen dat er in 1988 meer legsels van Kieviten, Grutto's en Tureluurs zijn aangetroffen dan in 1987. Opmerkelijk is dat op bijna 1100 ha vrijwel evenveel Tureluurs als Scholeksters hebben gebroed. De Kempphaan lijkt een achteruigang te vertonen; in 1988 ontbreken echter gegevens uit de Westwouderp=older en daar broedden in voorgaande jaren ook enkele Kempghennen. In 1988 zijn voor het eerst ook legsels van Gele Kwikstaart (voornamelijk op bollenland) en Zwarte Stern aangetroffen en beschermd.

Tabel 2. Het aantal in gras- en bouwland beschermde legsels in Noord-Holland.

<u>Soort</u>	<u>1985</u>	<u>1986</u>	<u>1987</u>	<u>1988</u>
Scholekster	156	147	164	124
Kievit	474	572	595	743
Grutto	278	245	309	351
Tureluur	66	52	71	107
Kemphaan	7	4	8	3
Watersnip	1	0	4	1
Kluut	19	10	6	8
Slobeend	42	20	28	32
Wilde Eend	33	28	40	50
Zomertaling	0	2	0	4
Krakeend	0	1	1	1
Graspieper	1	1	0	0
Veldleeuwerik	5	10	10	11
Gele Kwikstaart	0	0	0	12
Visdief	0	0	4	0
Zwarte Stern	0	0	0	1
Kokmeeuw	0	0	15	0
Meerkoet	5	14	24	32
Waterhoen	0	1	3	0
Tafeleend	1	0	0	0
Patrijs	1	3	2	1
Fazant	0	2	1	1
Opp. (ha)	1015	1000	1105	1085

De getallen uit tabel 2 zijn een sommatie van aantallen legsels op grasland en bouwland. Bekend is dat er zeer veel Kieviten en Scholeksters op bouwland kunnen broeden. Legsels op bouwland behoeven vooral bescherming tegen het bevuilden van de eieren met drijfmest en tijdens veldwerkzaamheden zoals het inzaaien van gewassen.

Wat komt er terecht van de beschermede legsels?

Uit de ons ter beschikking gestelde informatie van de personen die wekelijks de lotgevallen van de nesten onderzoeken blijkt dat bij de steltlopers tussen 65 (Kievit) en 80 procent (Tureluur) van de nesten uitkomt. Dit hoge percentage is mede de verdienste van nestbescherming. Wilde Eend en Slobeend zijn minder succesvol: tussen 50 en 65 procent van de legsels komt uit.

Wat zijn de voornaamste verliesoorzaken van de legsels?

Deze zijn vooral predatie (= het plunderen van een legsel door onder andere Zwarte Kraai, Ekster, Wezel, Hermelijn of Bunzing) en het verlaten van het nest. Vij Wilde Eend en Slobeend is het stukmaaien van het legsel (helaas) ook een belangrijke verliesoorzaak. Dit is het gevolg van het vaak laat broeden van deze soorten en het probleem deze nesten nog in het lange gras te kunnen vinden. Eendenesten verdienen volgens mij dan ook extra aandacht. Het slepen met een lang touw door het hoge gras vlak voor het maaien kan nog wel eens een broedende eend van het nest doen opjagen, waardoor het legsel is te lokaliseren. Ook het sparen van legsels tijdens het maaien (voornamelijk om het nest heen maaien) blijkt zeer de moeite waard te zijn: ruim 80(!) procent van de 242 legsels waarbij dat in de loop der jaren is gedaan kwam uit.

1989

Ondertussen zit het voorjaar van 1989 er weer op en beginnen de verhalen en gegevens binnen te druppelen. Ook dit voorjaar werd gekenmerkt door een vroege vestiging van een deel van de Kieviten, Grutto's en Tureluurs. Dat was maar goed ook, want op veel plaatsen is vroeg gemaaid, echter niet zo extreem als in 1988. Mijn inschatting is dat in Waterland-Oost de meeste percelen gemiddeld een week eerder zijn gemaaid dan normaal. Toch zal ongeveer 70 procent van de gruttolegsels op die vroeg gemaaide percelen voor het maaien uit zijn geweest. Bij de later broedende soorten zoals Tureluur en Slobeend kan dat percentage een stukje lager liggen. Gelukkig leek het weer in de periode dat veel legsels uitkwamen gunstig voor de pullen, zodat de verwachting is dat vele vliegvlug zijn geworden. Verheugend was een toestroom van meer dan 40 nieuwe personen die wilden beschermen. Ruim 300 nestbeschermers zijn voor 60 boeren rondgebracht of opgehaald. Daarnaast bestaat de indruk dat er in Waterland dit jaar veel Grutto's en wat minder Kieviten hebben gebroed. De gegevens van de weidevogelaars zullen de juistheid van deze veronderstellingen moeten toetsen.

- * Dit artikel is een saemnvatting van een eerder gepubliceerd verhaal in VNLB-Nieuwsbrief nr. 11, september 1989. Trans Parmentier was enkele malen de coördinator in Noord-Holland van de weidevogelbescherming.

N.B.: In tabel 2 ontbreekt de Kuifeend met resp. 2, 8, 5 en 2 legsels.

WEIDEVOGELS BESCHERMEN DOOR DE V.W.G. HET GOOI ?

Uit het bovenstaande verhaal heeft U een indruk kunnen krijgen van de werkzaamheden en de resultaten in Noord-Holland. In de tabellen zijn echter geen gegevens verwerkt uit de regio het Gooi en de Vechtstreek. De reden hiervan is niet dat er geen weidevogels zijn, maar ligt in het feit dat er nauwelijks of niet aan weidevogelbescherming wordt gedaan. Bij onze vogelwerkgroep is het tot op heden nog niet gelukt een coördinator hiervoor te vinden.

Deze weidevogelcoördinator zal tot taak hebben overzicht te krijgen waar de nesten beschermd kunnen worden, welke personen dat willen doen, regelen dat er nestbeschermers en stokjes voorradig zijn en dergelijke.

Het met elkaar in contact brengen van boeren en beschermers is wellicht zelfs de belangrijkste taak. Vanaf deze plaats doe ik dan ook een beroep op ieder lid van de V.W.G. eens te onderzoeken of dit wat voor hem/haar is.

Een coördinator moet toch te vinden zijn? Misschien is dit werk iets voor twee personen?

U houdt er bovendien veel leuke en interessante contacten aan over.

Van de Stichting Vrijwillig Natuur- en Landschapsbeheer in Noord-Holland (VNLB) kunt U enige steun verwachten. Zo zal de VNLB in 1990 weer een cursus Bescherming Weidevogellegfels organiseren, worden er nestbeschermers ter beschikking gesteld, worden er mogelijkheden geboden ervaring op te doen bij ervaren weidevogelbeschermers en zullen gemaakte kosten kunnen worden vergoed

Voor meer informatie kunt U terecht bij Jelle Harder, Meteorstraat 45, 1223 ER Hilversum. Telefoon 035-852842.

PRAKTIJKERVARINGEN MET KARTONNEN NESTKASTEN

Dick A. Jonkers

Inleiding

In het verleden zijn meerdere keren pogingen ondernomen om kartonnen nestkasten op de markt te brengen. Het bleef altijd bij kleine aantallen en de praktijkervaringen ermee waren slecht. In 1988 begon een groot winkelbedrijf de cliëntele bij aankoop van zaden voor vogels gratis een kartonnen nestkast te verstrekken. Vogelbescherming anticipeerde hierop door mij als lid van de Werkgroep Nestkastonderzoek te vragen om te onderzoeken hoe deze kartonnen nestkasten zich in de praktijk hielden.

Door de fabrikant werden gratis dertig nestkasten voor onderzoek ter beschikking gesteld.

Beschrijving van de nestkast

De kasten werden geleverd als bouwpakket in de vorm van een kartonnen plaat. Deze was aan de buitenzijde geplastificeerd en bedrukt met een roodbruin nervenaandoenachtig patroon. De vorm was in het karton geperst en door op de stanslijnen te vouwen kon de plaat worden geconstrueerd. In de bodem waren gaatjes geperst om vocht af te voeren. De deksel kon met lippen in de zijkant worden gestoken. De voorkant van de deksel stak enkele centimeters uit. Voor het ophangen waren er boven en beneden lippen met een gaatje waar een schroef of spijker doorheen kon worden gedaan. Het vlieggat was al klein uitgesneden. Door respectievelijk een voorgeperste cirkel of ovaal weg te drukken kon een groter vlieggat worden gecreeerd.

Het ophangen

De nestkasten werden in drie partijen verdeeld. Vijftien kasten kwamen binnen het natuureservaat het Hilversums Wasmeer, een afgesloten gebied, te hangen. Het terrein is eigendom van de Stichting Goois Natuureservaat. Het is een voormalig heideven met daar omheen stroken loofhout (veel Amerikaanse Eik) en naaldhout (Grove Den). Van een oud nestkastenbestand waren nog enkele kasten aanwezig.

Tien kasten werden opgehangen in een particulier bosgebied rond een villa bij Leersum. Hier bevond zich hoofdzakelijk naaldhout, waaronder vrij veel Tsuga's en Fijnspar.

In beide gevallen vond het ophangen begin januari 1989 plaats. De ophanghoogte bedroeg respectievelijk ca. 1,50 meter en 1 meter in de windrichtingen noord tot oost. Omdat gevreesd werd dat de kasten anders vroegtijdig van de boom zouden vallen, werden zij niet met schroeven/spijkers, maar met geplastificeerd binddraad bevestigd. De vlieggaten werden steeds in de volgorde klein, groot, ovaal gemaakt.

Vijf kasten werden bij particulieren uitbesteed, die deze in februari 1989 aan of rond hun woningen in Breukelen, Bussum, Hilversum, De Meern (volks-tuin) en Arnhem bevestigden.

Controlés

Voor het broedseizoen werd geregeld gecontroleerd in welke staat de kasten zich bevonden. Daarna controleerden de particulieren van maart-juni frekwent de kasten. Bij Leersum werden de kasten drie keer door mijzelf gecontroleerd. Rond het Hilversums Wasmeer was dit eveneens het geval en geschiedde dit eens in de tien dagen. Van elke kast werd genoteerd hoe deze zich hield en wat de inhoud tijdens de controle was.

Resultaten

De kasten rond het Hilversums Wasmeer waren in februari al zacht van het vocht, hoewel het weinig geregend had. Tot eind april bleven de lipsluitingen zacht, waardoor in één geval de kast weer opening staan. Later in het seizoen waren de kasten weer droog. De problemen met het goed laten sluiten van de kasten bleven. Van acht kasten werden de vlieggaten door mezen groter gemaakt en er ontstonden rafelige openingen.

Bij drie kasten hakten Grote Bonte Spechten zeer grote gaten.

Verder werd één kast volledig door spechten vernield.

Voor het broedseizoen werd in een aantal kasten door mezen overnacht.

Sommige van die kasten werden later toch niet bewoond.

Vijf kasten werden bewoond door Koolmezen en één door een paartje Pimpelmees. Sterfte van de jongen werd niet geconstateerd.

Van de tien Leersumse kasten viel er één, die volledig doordrenkt was met vocht, van de boom. Verder stonden door het vocht vier kasten min of meer regelmatig open. In dit bos bleven de kasten vrijwel allemaal vochtig.

Voorzover de gaten dit nog niet waren, werden zij alle door mezen groter gemaakt. Een kast werd door een specht open gehakt. Slechts één kast raakte bewoond. Een Pimpelmees bracht er een broedsel in groot.

De kasten binnen de bebouwing waren net als de andere aanvankelijk vochtig, maar droogden later op. Deze werden wel in de gaten gehouden, maar op één na niet gecontroleerd. Dat was ook niet noodzakelijk zolang er geen nestel-activiteiten waren. Er warendan ook geen problemen met de sluitingen van de deksels van de kasten. Enkele kasten gingen enigszins bol staan nadat zij waren opgedroogd. Van de kasten binnen het biotooptype bebouwing raakte er geen enkele bewoond.

Conclusie

In ons regenachtig klimaat is het ophangen van kartonnen nestkasten niet aan te bevelen. Tijdens langdurige vochtige periodes worden deze zo zacht dat ze uit elkaar vallen. Van tevoren is niet te bepalen hoe het weer tijdens het broedseizoen zal zijn. Het risico dat een bewoonde kast met eieren of jongen kapot gaat mag men niet lopen. De kwetsbaarheid van de kasten is groot. De sluiting fungeert bij vochtig weer en/of controles niet goed. Binnen de bebouwing zouden katten kans kunnen zien de constructie uit elkaar te trekken. Wanneer zij op de kast gaan zitten, een verschijnsel dat bij houten kasten nogal eens geconstateerd wordt, laat de kast zeker van de bevestiging los. Bevestigen kan beter met geplastificeerd draad dan met schroeven/spijkers geschieden. Op grond van de geconstateerde feiten mag worden verwacht dat de kasten hooguit twee jaar meegaan. De kasten werken niet selectief voor

de kleine holenbroeders. De grotere hakken de gaten voor het grootste deel open. Spechten vernielen de kasten geheel. Voor nestkastonderzoek zijn de kasten ongeschikt. Uit de gegevens blijkt dat er in een droog voorjaar geen abnormaal hoge sterfte van jongen plaats heeft. De fabrikant zou de aanbeveling kunnen doen om de kastjes niet in de vrije natuur, maar als broedhokjes in volières op te hangen.

Literatuur: Smit, A. 1988 Nestpredatie door katten. Nieuwsbrief SOVON
Werkgroep Nestkastonderzoek 6(1): 9-11

VERVOLG 11-SOORTEN AKTIE

Ronald Hofmeester

In de vorige Korhaan (1989:5, p.117) heeft U kunnen lezen over de 11-soorten aktie van Vogelbescherming.

Ik vermeldde daarin dat ik U op de hoogte zou houden van de stand van zaken.

In december ontving ik van Vogelbescherming de stand van november. Het is dus goed mogelijk, dat onderstaande gegevens inmiddels alweer verouderd zijn.

Het succes van de aktie is in onze regio groeiende. Drie gemeenten hebben de jacht reeds verboden. Vorige keer meldde ik dit van de gemeenten 's-Graveland en Naarden, maar ook Muiden bleek dit al gedaan te hebben. Het aantal gemeenten die positief reageerden op het verzoek van Vogelbescherming groeide van twee, Weesp en Eemnes, naar vier: nu ook Bussum en Laren. Van Loosdrecht heb ik geen gegevens gekregen, dus daarover valt niets te zeggen. De drie gemeenten die de vorige keer nog niet gereageerd hadden, Blaricum, Hilversum en Nederhorst den Berg, hebben ook tot nu toe nog niets van zich laten horen. Zij hebben in december een brief van ons ontvangen met de vraag het verzoek van Vogelbescherming in behandeling te nemen. Tot nu toe heb ik nog geen bericht van ze ontvangen. Hopelijk kan ik binnenkort ook over deze gemeenten een positief geluid melden.

HOOG MUIZEN-AANBOD IN DE EEMPOLDERS TEN WESTEN VAN DE EEEM IN 1989

M. van Houten

Voorwoord

Het jaar 1989 zal als "goed muizenjaar" voor de westelijke Eempolders blijven bestaan.

Om deze stelling neer te zetten zul je een aantal bewijzen moeten hebben en het gebied een redelijk aantal malen bezocht moeten hebben.

Nu heb ik de Eempolders in 1989 ruim 30 maal bezocht om de aanwezige vogels te observeren en meen ik zes bewijzen gevonden te hebben om mijn stelling hard te maken.

In onderstaand geschrift hoop ik deze bewijzen te kunnen verdedigen.

De Veldmuis, het lijdend voorwerp

Veldmuizen foerageren bij voorkeur bovengronds en wel voornamelijk met gras, wat zó arm is aan voedingsstoffen dat ze hun maag verschillende malen per etmaal moeten vullen. Deze muizesoort moet daarom zowel overdag als 'snachts actief zijn.

De Veldmuis (familie van de Woelmuizen) is ongetwijfeld het algemeenste Europese knaagdier. Dankzij de buitengewone vruchtbaarheid - het wijfje werpt jaarlijks 3 tot 7 maal en dan 3 tot 7 jongen per worp - komt het vaak tot een massale vermeerdering (de zgn. veldmuizen-jaren).

Vaak is een driejarige cyclus te constateren in de populatie-dichtheid van de muizen. Na een jaar met lage dichtheid (minjaar) volgt dan een jaar van opbouw en vervolgens weer een topjaar.

Vroeger waren de Eempolders één van de weinige gebieden in ons land waarvan bekend was dat er reeds jaren met vaste regelmaat veldmuizenplagen optraden! Door cultuurtechnische maatregelen en intensivering van het graslandbeheer zijn veldmuizenplagen natuurlijke tradities die we in het Nederlandse cultuurlandschap nauwelijks meer zien voorkomen.

Ook de aankomende herverkaveling in de Eempolders zal deze plagen geen goed doen!

Doch waarschijnlijk door het uitzonderlijk warme (tot nog toe het warmste van de eeuw) en misschien ook droge jaar 1989 is het tóch tot een muizenplaag gekomen.

Niet alleen voor de hierna beschreven diersoorten doch ook voor de mens was het hoge muizenaantal duidelijk waarneembaar. Overal waar je over de polderwegen wandelde of fietste kon je de muizen horen piepen of ritselen. Het was vooral aan de Zomerdijk te zien wat nu een "plaag" is: overal aan de voet van de dijk waren ontelbare holletjes van het knaagdier te vinden. Op een bepaalde plaats telde ik op één vierkante meter 24 muizengaatjes! Ook kon het gebeuren dat er een Veldmuis voor je voeten wegschoot.

Genoeg nu over de prooi, laat ik het over de belagers hebben.

Wezel en Hermelijn

Wezel en Hermelijn hebben - ruim gezien - beide dezelfde levenswijze. Muizen vormen voor deze roofdiertjes het hoofdvoedsel. Jaarlijks kunnen ze er honderden (!) verorberen.

De grootte van het territorium hangt af van het beschikbare voedsel; waar genoeg prooidieren zijn behoeven beide dieren geen grote afstanden af te leggen. Beide zijn felle jagers, die zowel overdag als 'snachts actief zijn. Nimmer heb ik in één jaar zoveel Wezels zowel als Hermelijnen in de Eempolders gezien als in het jaar 1989.

Van de Hermelijn zag ik er twee, waarvan éénmaal met een Veldmuis dwars in de bek, en van de Wezel telde ik er vier, waarvan ook één met een Veldmuis als prooi.

Op twee teldata zag ik een Hermelijn op dezelfde plaats, gezien zijn verdedigend gedrag zou dit op een nest kunnen wijzen.

Blauwe Reiger

De Blauwe Reiger is een soort welke veelvuldig in de Eempolders voorkomt, vooral als foerageeërterrein is dit gebied zeer belangrijk.

Mede door de aanwas van jonge vogels (van o.a. de kolonies Groeneveld en de Valse Bosjes) werden vooral in de maanden augustus t/m oktober veel Blauwe Reigers gezien, doch ook doortrekkers kunnen enige tijd gebleven zijn. In de laatste maanden van het jaar werden de vogels hoofdzakelijk in het midden van de weilanden gezien, gespist op zoogdieren!

Het verschijnsel "braakballen" komt, zoals bekend, niet alleen bij roofvogels en uilen voor, doch ook bij o.a. Reigers, Meeuwen en Kraaien. Deze onverteerde resten van de Blauwe Reiger werden gevonden op een roestplaats in het hart van de Blaricumse Oostermeent. Hier lagen een twintigtal braakballen. Ze varieerden in vorm en grootte; meestal ronde of ovale ballen van vervilte haren. Onderzoek wees uit dat deze onverteerde resten geheel uit muizenharen bestonden! Waarschijnlijk kunnen Blauwe Reigers beter botten verteren dan bijvoorbeeld uilen; dit gezien het niet aanwezig zijn van skeletdelen van hun prooidieren in de braakballen.

Een bewijs dat muizen, buiten het korte "kikkerseizoen", een belangrijke voedselbron waren/zijn voor de Blauwe Reiger.

Bruine Kiekendief

In het reservaat ten oosten van de Stichtse Brug heb ik in 1989 één zeker en één onzeker broedgeval van de Bruine Kiekendief vastgesteld, dit ondanks de kleine omvang van het gebied. Dit laatste schijnt niet erg belangrijk te zijn voor deze Kiekendief, voornamer is dat het omliggende gebied voldoende ruimte, rust en foerage biedt.

Over rust in de Eempolders valt te discussiëren, doch voldoende ruimte en voedsel biedt ze nog wel.

Bij elk bezoek aan de Noordpolder en de Oostermeent nam ik de vogel(s) waar, dit in de maanden april t/m september.

De vogels foerageerden het meest langs de Eemmeerdiijk, doch ook ver in het polderland werden ze waargenomen. Vooral na het uitvliegen van de jongen kon je ze overal verwachten.

De Bruine Kiekendief heeft een gevarieerd menu. Zo bestaat dit o.a. uit kuikens en grotere jongen van water- en weidevogels. Veldmuizen zijn echter een veel voorkomende prooi.

Buizerd

Het gehele jaar door werd de Buizerd gezien in de polders. Vooral in het winterseizoen, tot einde februari en vanaf half oktober, waren ze veelvuldig te zien. Weidepaaltjes worden vaak als uitkijkpost voor de jacht gebruikt. Het is bekend dat het aantal overwinterende Buizerden sterk beïnvloed wordt door de hoeveelheid Veldmuizen. Deze vormen immers het voornaamstevoedselbestanddeel in de winter.

Bij gunstige omstandigheden, zoals in dit jaar, kan het aantal broedparen zeker groter zijn dan in een doorsnee muizenjaar. Ik ben benieuwd of dit het geval is geweest in de bossen rond de Eempolders, zoals bijv. Groeneveld.

Torenvalk

De door schrijver dezes opgehangen nestkast aan de Eemmeerdiijk werd meteen dankbaar als broedplaats aangenomen door een paartje Torenvalk. Dit had het uitvliegen van minimaal vier jongen tot resultaat!

De Torenvalk is een vogel welke vanuit de lucht (biddend) of vanaf een paaltje op zichtbare bodemdieren jaagt. Net als de Buizerd en de Velduil, waar we het straks nog over hebben, wordt de Torenvalk ook dáár aangetroffen waar veldmuizenplagen zijn!

De Torenvalk eet in West- en Midden-Europa overwegend, vaak tot meer dan 80%, Woelmuizen (dit zijn o.a. Veld- en Aardmuizen).

Vooral in het winterseizoen werden er opvallend veel Torenvalken waargenomen, door de gehele polder heen.

Velduil

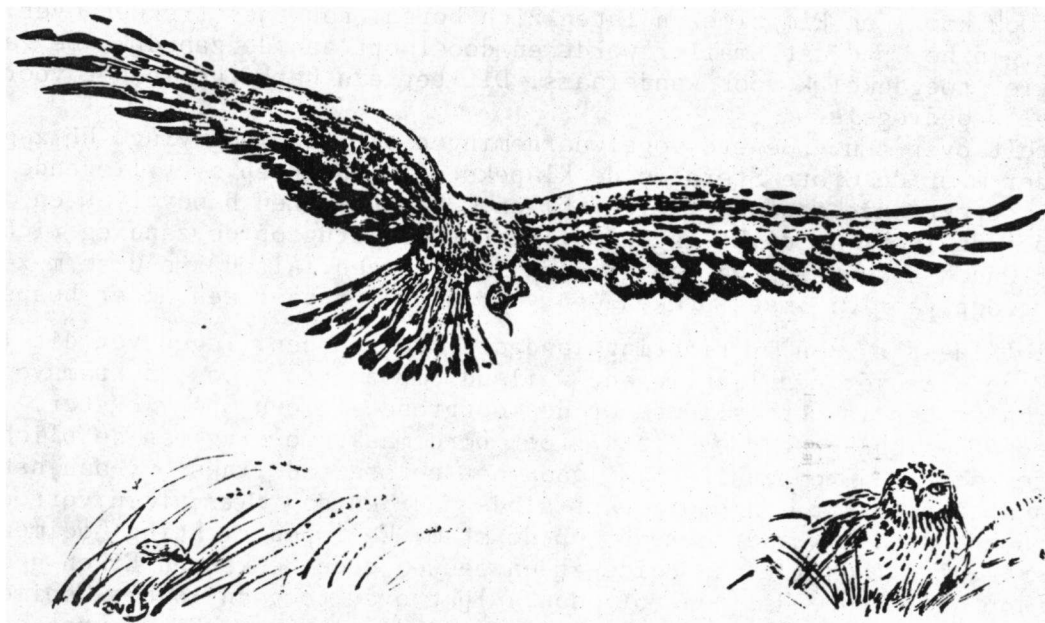
Het absolute hoogtepunt, plus dé aanwijzer van de muizenplaag, was de aanwezigheid van maar liefst zeven (!) Velduilen in de Noordpolder te Veld, in de tweede helft van december!

Het voorkomen van deze uil hangt overwegend samen met een hoog voedselaanbod, zoals bijv. een veldmuizenplaag.

Het is een ware zwerver, die op plaatsen verschijnt waar dus een overvloed is aan voedsel. Hierdoor is de Velduil een onberekenbare vogel. Tevens een vogel die wereldwijd verspreid is, doch in onze regionen in zeer klein tot vrij klein aantal doortrekt en wintergast is.

In Midden-Europa is 95% van de prooidieren een Veldmuis, 4% zijn andere muizen en 1% andere dieren. Overeenkomstige resultaten kent men uit andere delen van de wereld. Zo analyseerde Schönem in 1964, na een muizenplaag in de winter 1963-1964, een aantal braakballen uit de Eempolders. Dit leverde 118 prooien op, waarvan 90% uit Veldmuizen bestond!

Is de plaag eenmaal voorbij dan zijn de observaties van de Velduil ook voorbij. Weg is hij, op zoek naar de volgende plaag.

Nawoord

Voor de toekomst zou het misschien interessant zijn de aantallen van de beschreven soorten door de jaren heen te vergelijken. Met behulp van de schat aan gegevens van de al jarenlang lopende Eempolder-tellingen zou dit zeer waardevol kunnen zijn.

Ook zou het interessant zijn om na te gaan of deze Eempolder-muizenplaag plaatselijk was of niet. Het ging mij op dit moment te ver om dit alles binnen korte tijd te kunnen nagaan, c.q. te realiseren.

Helaas is het wél zo dat we tegenwoordig steeds minder getuige zijn van zulke waardevolle natuurverschijnselen. Juist dáárom is het zo belangrijk dat we datgene wát we nog te zien krijgen dubbel respecteren en er ook van genieten!

Geraadpleegde literatuur:

- * Alleyn, W.F., L.M.J. van den Bergh, S.J. Braaksma, Th.J.F.A. ter Haar, D.A. Jonkers, H.N. Leys en J. van der Straaten 1971. Avifauna van Midden-Nederland.
- * Jonkers, D.A., R.A.Kole & J. Taapken 1987. Vogels tussen Vecht en Eem.
- * Voous, K.H. 1986. Roofvogels en Uilen van Europa.

WANDELTOCHT VAN OUD VALKEVEEN NAAR LANDGOED OUD NAARDEN

F.Beffers

6 Januari 1990; 8.30 uur. Terwijl wij wachten tot de laatste vogelaars "aanvliegen" horen wij de indringende roep van een Bosuil. Hoog in de lucht klinkt het klagende geluid van een Buizerd: hie-èh.

Onze excursie leider Rob van Maanen vervangt Joke van Velsen. Rob geeft eerst een korte schets van het gebied en geeft daarna het vertreksignaal.

Met 20 vogelaars en één junior gaan we op pad. Het is prima weer. Boven ons horen wij het heldere geluid van een Boomklever. Deze vogel zullen we gedurende de wandeling steeds horen. Een groep Houtduiven schrikt op en verlaat luidruchtig hun slaappleaats. We passeren aan de rechterzijde een kerkhof waar een groepje Groenlingen zich laat horen. Wij nemen het eerste pad links, waar

opvallend veel Goudhaantjes hun aanwezigheid verraden door een hoog en scnerp geluid. Ook Koël- en Pimpelmezen laten zich horen. Kauwtjes trekken over. Wij vervolgen het pad dat smaller wordt en doodloopt aan de zanddijk. De zanddijk is niet toegankelijk voor wandelaars. Dit terrein herbergt in het voorjaar veel broedvogels.

Rob vertelt over zijn vroegere vogelwaarnemingen uit deze omgeving. Hij zag hier onder meer de Grote Stern en de Klapekster. Een groep overvliegende Kolganzen trekt onze aandacht. Even tellen: 39 stuks. Een handvol Sijzen danst door de lucht en duikt in een wilgenbosje. Terug op de zandweg richting landgoed Oud Naarden zien we een groepje Staartmezen. Altijd zijn deze mezen met een groep van 10!, maar steken één voor één over naar een ander bosperceel.

Via Roelofslaantje gaan wij richting landgoed Oud Naarden. Tegenover dit landgoed kijk je uit over een laagliggend weiland omzoomd door bos; 5 Kramsvogels fourageren achter in het weiland. Op de voorgrond zit een Grote Lijster. We betreden het landgoed. Een nieuw groot bord maakt melding van de plicht een wandelkaart aan te schaffen. Wij gaan het eerste pad links op, aan het eind van dit pad staat een boom, waar sinds jaar en dag vleermuizen vertoeven. De sporen zijn duidelijk waarneembaar op de stam. We lopen richting Gooimeerkust. Een smalle laan met aan beide zijden eeuwen oude Beuken en Eiken geeft uitzicht op het water. Het pad (of laan?) lijkt over te gaan in het Gooimeer. Hier zien we de Zwarte Mees, de Boomkruiper en de Glanskop. Bij de kust genieten we van het uitzicht. Op het water vormen een gans en een Mantelmeeuw een stillevens. Opvallend is de rust op dit landgoed. Geen verkeerslawaaï! Hoog in de lucht scheert een vogel: een Havik.

Op de terugweg vertelt Rob dat hier de Buizerd en de Kleine Specht broeden. Ook zijn in het voorjaar de Wielewaal en de Fluiter te horen, waarschijnlijk zijn deze laatste vogels doortrekkers.

In de verte horen we het geroffel van een Grote Bonte Specht.

Bij het verlaten van het landgoed zien we boven genoemd weiland zeer dichtbij een Buizerd zweven. In de verte scheert een Sperwer boven de boomtoppen. Wij gaan naar huis.

Het was een interessante en zonnige wandeling en dit na weken lang zwaar bewolkt weer!

Rob, bedankt voor je toelichting.

WINDEIEREN EN POOTBREUKEN

Bosvogels verkommeren door zure regen en kalkgebrek

Marion de Boo

De zure regen lijkt nu ook de vogels in de bossen aan te tasten. Al enkele jaren signaleren nestkastwerkgroepen vreemde dingen, zoals steeds kleinere legsels, eieren die voortijdig verlaten worden en zelfs vrouwtjes die op lege nesten zitten te broeden. Het Instituut voor Oecologisch Onderzoek in Heteren heeft nu de broedresultaten van de Koolmees nauwkeurig in kaart gebracht en de resultaten liegen er niet om. In vijf jaar tijd is in ddoor de zure regen aangestaste bossen op de Veluwe het aantal mislukte legsels, dat normaal rond de 10 procent schommelt, opgelopen tot meer dan de helft. Het onderzoek werd onlangs gepubliceerd in Nature.

Het grootste probleem is, dat de eischalen steeds dunner worden, waardoor het ongeboren kuiken verdroogt. Men vindt 'rammeleieren', waar de hele inhoud, het verdroogde kuiken, als een los bolletje in zit. Soms zelfs ontbreekt de eischaal volledig. Deze 'windeieren' trapt de vogel gemakkelijk stuk, en als de rest van het broedsel eenmaal besmeurd is, wordt het nest al snel in de steek gelaten. Trouwens, ook bij het keren van de eieren, hetgeen enkele malen per dag gebeurt, merkt de vogel al snel dat er iets grondig mis is.

"We vermoedden direkt dat hier kalkgebrek in het spel moest zijn", zegt project-leider dr. Piet Drent. "Daarom hebben we de afgelopen zomer flinke massa's bladeren en naalden geanalyseerd, evenals de daarop levende rupsen, die het favoriete voedsel van de Koolmees in de broedtijd vormen. Zowel in de rupsen als in het groen bleek het kalkgehalte inderdaad ver beneden peil te zijn. Voederproeven, waarin men de vogels al dan niet extra kalk aanbiedt, moeten het bewijs de komende zomer rond maken."

Een windei ziet men gemakkelijk over het hoofd, omdat het al snel vertrapt wordt. De andere eischaalafwijkingen zijn echter tamelijk opvallend, voor wie er eenmaal oog voor heeft. Bioloog Jaap Graveland haalt ze te voorschijn, mezeneitjes niet groter dan knikkers. Gezonde eieren glanzen als porselein en zijn getooid met roodbruine vlekken. Maar de slechte eieren voelen dof en korrelig aan, de pigmentvlekken zijn vervaagd en merkwaardigerwijs allemaal naar beneden gezakt, naar de stompe kant van het ei.

Eitjes van de Pimpelmees, een maatje kleiner, vertonen eenzelfde beeld. Graveland heeft de indruk dat de jongen, voorzover ze nog uitkomen, vaker dan vroeger last hebben van te zwakke poten. "Als de ouders met het voedsel komen aanvliegen, richten die kuikens zich op en breken hun pootjes. Ze zakken er gewoon doorheen."

Dr. Ir. J.W. Woldendorp, directeur van het Instituut voor Oecologisch Onderzoek in Heteren noemt de ontdekking dramatisch. "Als de eileg op grote schaal mislukt kan de natuurlijke selectie, waarbij alleen de sterkste uit een nest van een stuk of acht jongen overleeft, op den duur danig ontwricht raken. In de vogeltellingen merk je daar voorlopig nog niets van, omdat de opengevallen plaatsen moeiteloos worden bezet door soortgenoten uit een voedselrijkere omgeving, bijvoorbeeld uit omringende dorpen. Maar dat zijn dan wel 'zwakke broeders', die anders niet aan de bak gekomen zouden zijn. Signalen, dat er iets mis is met de natuurlijke selectie zie je alleen in heel nauwkeurig, langlopend onderzoek".

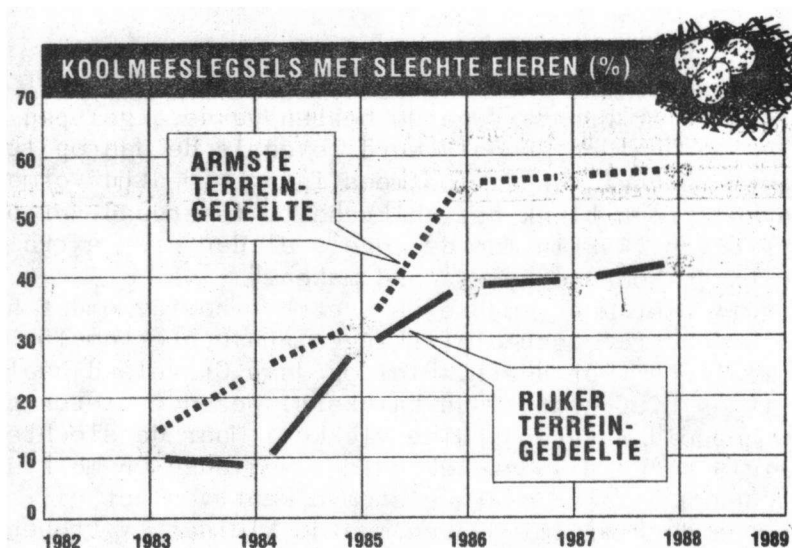
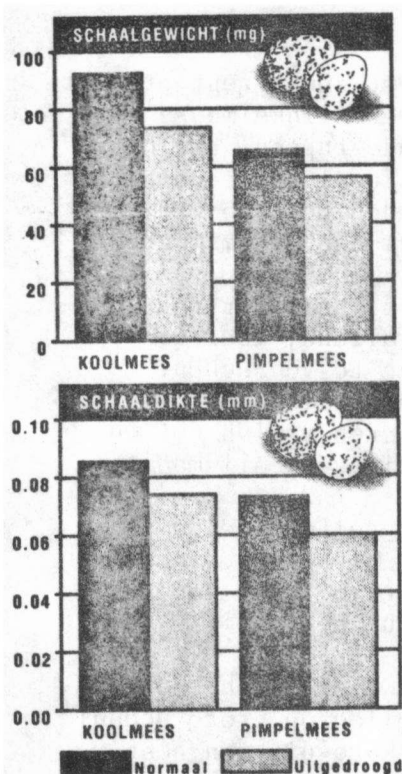
Voor de veldbiologen in Heteren is de Koolmees bijna even vertrouwd als het fruitvliegje voor de geneticus. Het instituut volgt dit opvallende gele vogeltje al sinds de jaren dertig, niet in de laatste plaats vanwege zijn handige voorkeur voor nestkastjes en vaak levenslange binding aan een eigen territorium.

Op de Buunderkamp, een terrein van Staatsbosbeheer met loof- en naaldbossen op lichte zandgrond nabij Ede, loopt het populatiebiologisch onderzoek sinds 1955. Elke Koolmees die in het gebied een nestkast of hol bezit, is aan kleurringen individueel herkenbaar en ook de overige vogelstand in het bos wordt nauwlettend gevolgd.

Op een stuk bos van zo'n 200 hectare hangen ongeveer 400 nestkastjes, waarvan er een stuk of 100 door koolmezen worden bewoond. In het armste en schraalste gedeelte van het bos kwam vorige zomer 57 procent van de legsels niet uit, terwijl in een wat voedselrijker gedeelte van het bos ook nog 40 procent van de legsels mislukte.

De echte standvogels, die een eigen territorium in het gebied bezitten en daar vrijwel het hele jaar verblijven, lijken slechtere broedresultaten te behalen dan de andere koolmezen die 's winters in stad of dorp hun kostje bij elkaar scharrelen en alleen 's zomers naar het bos toe komen om er te broeden. Ook bij andere standvogels op de Buunderkamp, zoals de Grote Bonte Specht en de Boomklever, lijken de laatste jaren meer slechte eieren te worden gelegd dan vroeger. Bij de Bonte Vliegenvanger daarentegen, die in zuidelijker streken overwintert, zijn geen problemen gezien.

Doorgaans volstaan koolmezen met één broedsel per jaar, met gemiddeld 9 eieren waarvan er 8 uitkomen. Van de jongen hoeft er maar eentje volwassen te worden om de oudervogels, die gemiddels nog geen anderhalf jaar leven, op te volgen. Als ergens een Koolmees dood gaat, is de zaak binnen een half uur bekeken.

Links: schaalgewichten en schaaldikten van pimpelmees en koolmees. De slechte eieren zijn dunner en wegen minder.

Boven: het percentage koolmeeslegfels met slechte eieren is door alle jaren heen hoger in arme terreingedeelten dan in rijke terreingedeelten in de Buunderkamp (Drente), een bos met naaldbout en verschillende soorten loofbomen.

Buren breiden hun gebied een stukje uit en de rest van het territorium wordt overgenomen door een of twee jonge mannetjes. Ter plaatse geboren dieren uit het eerste broedsel maken daarbij de meeste kans, maar tot een kilometer of vijf uit de omtrek komen koolmezen op een vrijgekomen territorium af en een enkele keer komt er ook eentje uit een tweede broedsel aan de bak. Wie geen eigen territorium bezit en 's nachts buiten op een tak moet slapen, is in het nadeel. Minder voedsel, meer kans om door een vrouwtje in de steek gelaten te worden of gegrepen door een Sperwer.

In de broedtijd bestaat het voedsel voornamelijk uit rupsen, bladluizen en spinnetjes. Pas in de winter, als insecten schaars zijn, wordt zonodig overgeschakeld op beukennoten en ander plantaardig voedsel.

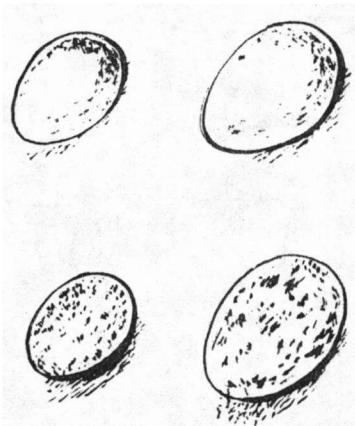
Uit de genomen monsters blijkt, dat bladeren, dennenaalden en ook de daarop levende insecten op de Buunderkamp minder kalk bevatten dan in andere, niet door zure regen geteisterde bossen. Als referentie beschikt men over een 'proefbos' op Vlieland. Ook daar is de zandgrond arm en schraal, maar uit de welig tierende korstmossenflora valt af te leiden dat de zure regen hier weinig invloed heeft.

In verzuurde bossen wordt kalk versneld uitgespoeld. Bovendien wordt de schaarse nog beschikbare kalk moeilijker door de boomwortels opgenomen, omdat er in verzuurd milieu ook steeds meer aluminium vrijkomt in het bodemvocht. Aluminium wordt gemakkelijker opgenomen dan calcium. De bomen zelf vertonen op de Buunderkamp overigens geen zichtbare symptomen van kalkgebrek.

Om het kalkgehalte van rupsen te bepalen is 100 milligram gedroogde en gemalen rups nodig, dat wil zeggen zo'n 300 kleintjes van zo'n 3 millimeter lang in april, of drie flinke dikkerds in juni. Op de Buunderkamp blijken ze gemiddeld 25 millimol calcium per kilo te bevatten in het slechtste gedeelte van het bos, tegen 40 in het rijkere gedeelte en 60 tot 70 op de zandgronden op Vlieland. Het kalkgehalte in de rupsen lijkt in de loop van het voorjaar wat toe te nemen, hetgeen correspondeert met de waarneming dat de vroege vogels tegenwoordig de slechtste eieren leggen.

Bij het leggen van een ei wordt de eischaal als laatste onderdeel om de inhoud van het ei aangebracht. Daarna komen de pigmentvlekken er overheen en tenslotte een waslaagje, dat het ei laat glimmen. Per ei heeft de Koolmees

40 milligram (pure) calcium nodig. Speciale klierzellen in de 'baarmoeder', voorzover je daarvan bij een Koolmees kunt spreken, nemen calcium (Ca) en koolzuurgas (CO₂) op uit het bloed en zetten dat in de vorm van calciumcarbonaat (CaCO₃) oftewel kalk in kleine staafjes op de eischaal af. In een situatie van kalkgebrek vertoont de eischaal veel 'lege plekken' waar zo'n kalkstaafje ontbreekt. Dit geeft de eischaal een doffe, korrelige aanblik en maakt hem waarschijnlijk ook meer poreus. Dat is met het blote oog al te zien en de gaatjes worden nu ook onder een loep geteld. Het lijkt, alsof ook de pigmentvlekken en de waslaag op deze afwijkende eischaal niet goed kunnen aanhechten.

Hiernaast:
Goede en slechte eieren van
Koolmees (de grote, rechts)
en Pimpelmees (de kleine,
links). De goede eieren (onderste
twee) hebben een normale pigmen-
tatie. De slechte eieren hebben
de pigmentatie geconcentreerd
aan de stompe zijde.

Het gehele skelet van de Koolmees bevat evenveel calcium als voor een compleet legsel - ongeveer 9 eieren, op evenveel achtereenvolgende dagen - nodig is. In Heteren wordt momenteel onderzocht, hoeveel extra calcium-reserves tegen de broedtijd worden aangelegd. Hiervoor beschikt de vogel over speciaal luchtig opslagweefsel in haar holle botten, weefsel dat zonodig in één nacht kan worden angesproken om een eischaal aan te leggen. Uit metingen blijkt, dat een eischaal van 0.035 millimeter dikte goed voldoet. Wordt de schaal dunner dan 0.070 millimeter, dan loopt het kuiken een grote kans uit te drogen. "Je ziet een vrij duidelijk omslagpunt", zegt Graveland. "Op de Buunderkamp zitten veel eischalen net beneden die 0.070 millimeter en op de Hoge Veluwe, waar wij ook onderzoek doen, zitten ze er nog net boven. Worden de schalen daar ook nog een ietsje dunner, dan kan het broedresultaat ineens dramatisch verslechteren.

Gebleken is bijvoorbeeld dat ook in het Liesbos bij Breda, een weelderig loofbos op vruchtbare leemhoudende grond, de eischalen al beangstigend dun beginnen te worden. Er zijn nog geen problemen bij de eileg maar het zou ons niet verbazen als de toestand ook hier ineens snel omsloeg, zegt Graveland. Het definitieve bewijs dat de vogels kalkgebrek lijden moet het komend jaar worden geleverd door voederproeven - in grote kooien of in nestkastjes in het bos, waarbij al dan niet extra kalk wordt aangeboden. "Voorlopig hebben we alleen maar correlaties, maar nog geen oorzakelijk verband aangetoond", zegt Piet Drent.

In Den Haag ligt inmiddels een subsidie-aanvraag van 6 ton voor 3 jaar nader onderzoek op antwoord te wachten. Woldendorp: "We willen samen met de vogelwerkgroepen een grote landelijke inventarisatie opzetten en ook gaan deelnemen aan bosbemestingsproeven van andere instanties. Als we dit onderzoek in het komende broedseizoen willen uitvoeren, moet je die nestkastjes eigenlijk in november al ophangen, zodat die vogels eraan kunnen wennen."

Moeten de nestkasten in het bos binnenkort met extra kalktabletjes worden uitgerust? Woldendorp: "Misschien kan men de vogels in verzuurde bossen selectief extra kalk aanbieden, bijvoorbeeld door asfaltpaadjes te vervangen door schelpengruis. Of de vogels dat zouden eten is overigens niet zeker.

Men vermoedt wel dat ze tegen de eilegperiode op zoek gaan naar extra kalkbronnen, zoals slakkenhuisjes. Daarnaast valt te denken aan bosbemestingsmaatregelen om te zorgen dat de bomen meer kalk opnemen."

Over de juiste aanpak daarvan valt te twisten. De huidige verzuurde bossen zijn potentiële stikstofbommen. In de grond hebben zich zoveel stikstofverbindingen opgehoopt en is de afbraak van dood organisch materiaal zozeer gestagneerd, dat men een forse uitspoeling van nitraat naar het grondwater kan verwachten als men de zuurgraad van de bosgrond gaat herstellen en het normale bodemleven weer op gang komt. Om het grondwater te beschermen pleit Woldendorp voor kalkmeststoffen die de huidige lage zuurgraad van de bosgrond ongemoeid laten. Daarbij denkt hij bijvoorbeeld aan calciumsulfaat oftewel gips. Anderzijds wordt door sommige bemestingsdeskundigen betwijfeld of dat helpt, want de kans is groot dat deze meststoffen dan net zo hard weer uitspoelen.

Uiteindelijk, zegt Woldendorp, is de enige oplossing de zure regen bij de bron te bestrijden. "Maar dat wordt zo'n cliché dat je het haast zou vergeten te vermelden."

(Met toestemming van de redactie Wetenschap & Onderwijs van het NRC Handelsblad hebben wij het bovenstaande artikel overgenomen uit de editie van 14.11.89 van deze krant.)

"VOGELS - HOE LEVEN ZE"

Ter gelegenheid van haar 25-jarig jubileum heeft de natuurvereniging "IJsseldelta" uit Kampen een bijzonder informatief boek uitgegeven, getiteld "Vogels - Hoe leven ze". (i.s.w. met Stichting Uitgeverij K.N.N.V.)

Er zijn erg veel vogelboeken op de markt, alleen is dit nu eens geen plaatjesboek, of een boek met een beschrijving van allerlei soorten. Het boek behandelt op een leesbare manier de biologie van de vogel en is een onmisbare bron van informatie voor iedereen die in vogels is geïnteresseerd. Er is op dit moment in het Nederlands geen vergelijkbaar werk beschikbaar.

"Vogels - Hoe leven ze" bevat ondermeer hoofdstukken over soortvorming en systematiek, de veren, voeding en spijsvertering, energiebalans, lopen en zwemmen, het gezichtsvermogen, vogelgeluiden, het gedrag, de vogel-trek, vogels in het landschap, populatie-biologie en ouderdom, vogels en mensen, fossiele geschiedenis en soortvorming.

"Vogels - Hoe leven ze" telt 163 pagina's, 6 kleurenafbeeldingen en 75 tekstfiguren. Het kost in de boekhandel f 19,50 en is te bestellen via het ISBN-nummer 90-71331-02-4.

Ook kan het boek rechtstreeks bij "IJsseldelta" worden besteld door overmaking van f 21,90 (f2,- als bijdrage in de hoge verzendkosten) op giro-rekening nr. 1996433 t.n.v. G.J.Eenhoorn, Waterkers 92, 8265 JL Kampen, onder vermelding van: toezending boek "Vogels".

GELE GRUTTO'S

Al enkele jaren wordt er onderzoek verricht naar de betekenis van Marokko als overwinteringsgebied voor 'West-Europese' en 'IJslandse' Grutto's. In december 1989 zijn daarom in de Merja Zerga aan de westkust van Marokko 42 Grutto's gevangen en met een gele kleurstof op de vleugels en buik gemerkt. Ook dragen deze 'gemerkte' vogels om de aluminium ring een rode vlag. Dit betekent dat de ring niet met kijker of telescoop in het veld kan worden afgelezen. Omdat het hier waarschijnlijk om een gemengde populatie gaat van zowel West-Europese als ook IJslandse Grutto's is het mogelijk dat er vroeg in het voorjaar gemerkte vogels in het zoute milieu foerageren, b.v. de Zeeuwse Delta, de Wadden. Door middel van deze oproep wil ik iedereen vragen naar deze gele Grutto's uit te kijken en zoveel mogelijk gegevens te noteren, o.a. plaats, tijd, geslacht, groepsgrootte, biotoop, vliegrichting etc. Voor terugmeldingen en informatie kunt U contact opnemen met:

Niko Groen
le Atjehstraat 47 hs
1094 KB Amsterdam
tel. 020-925663

RAAMVOGELAKTIE VAN VOGELBESCHERMING EN KNNV

In woonhuizen, kantoren, scholen en fabrieken is glas een veel toegepast materiaal. Het is goedkoop en vaak mooi, maar heeft ook nadelen. Voor vogels is het belangrijkste nadeel dat ze het glas niet als zodanig herkennen en er op volle snelheid tegenaan kunnen vliegen. Iedereen heeft wel eens zo'n crash gezien. Veel informatie over de soorten en aantallen is echter nog niet bekend. Daarom willen Vogelbescherming en de KNNV middels een gezamenlijke actie informatie verzamelen over het aantal raamslachtoffers en de omstandigheden waaronder vogels tegen het glas vliegen. Naast het verzamelen van losse gegevens over aanvaringen willen we over het hele land een aantal onderzoekspunten verkrijgen (het hoeft daarbij om niet meer dan één of enkele gebouwen te gaan), die wekelijks op raamslachtoffers gecontroleerd worden. Met name voor dit onderzoek hopen we op medewerking van de vele VWG's in den lande. Het is de bedoeling dat het onderzoek in november 1989 zal starten en een jaar zal duren. (Helaas ontvingen we dit stukje pas in januari 1990. Red.) Geïnteresseerden worden verzocht om contact op te nemen met Vogelbescherming.

Hans Peeters (Vb) & Jan-Willem Vergeer (KNNV)
p/a Vogelbescherming
Driebergseweg 16 c
3708 JB Zeist

VELDWAARNEMINGEN

Samengesteld door Jos de Jonge.

Kuifduiker	2	5.1	Spiegelpolder, Ned.den Berg	JF
Roerdomp	1	2.12	Eempolders Nrd., Eemnes	FH/SJ
Ooievaar	2	OV* 13.10	Eempolders Nrd., Eemnes	JT
Grauwe Gans	ca. 150	27.1	Polder Donkervliet, Loenersloot	JJ
Kleine Zwaan	ca. 30	12.11	Gooimeer voor Magdalena, Naarden	"
"	"	373	3.12 Eempolders Nrd., Eemnes (81 juv.)	DJ
"	"	214	3.12 Eempolders Zd., Eemnes (50 juv.)	"
Zwarte Zwaan	1	3.12	Eempolders Nrd., Eemnes (tussen groep Kleine Zwanen)	"

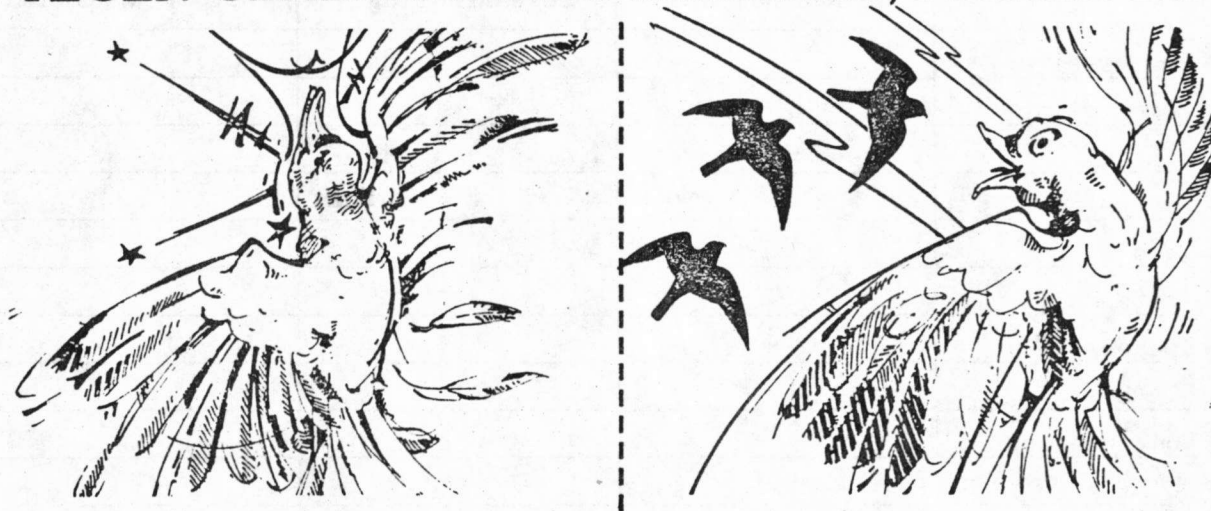
Bergeend	6	12.11	Gooimeer t.h.v.Magdalena, Naarden	JJ
Wintertaling 4000 à 5000		26.11	Markermeer langs Oostvaardersdijk (P.18)	WLd/JWt
Mandarijneend	1	26.12	Oude Haven, Hilversum	BB
"	1 mn	17.1	" " "	ND/BD
Havik	1	26.12	Omg.Naardermeer (zuidzijde)	JF
Sperwer	1	17.12	Bergse Pad, Ankeveen	DJ/MG
"	1	17.12	Stichts End, Ankeveen	" "
Ruigpootbuizerd	3	26.11	Oosvaardersplassen (thv P.22)	WLd/JWt
Buizerd	9	3.12	Eempolders Zd., Eemnes	DJ
"	5	3.12	Oostermeent, Blaricum	"
"	1 OV	17.12	Googh, Ankeveen	DJ/MG
"	1 OV	17.1	Oude Haven, Hilversum	ND/BD
Slechtvalk	1 OV	3.12	Oostermeent, Blaricum	DJ
Torenvalk	6	3.12	Eempolders Zd., Eemnes	"
Waterhoen	23	17.1	Oude Haven, Hilversum	ND/BD
Wulp	10	12.11	Horstermeer, Ned.den Berg	IW
"	1	13.11	Egelshoek, Hilversum	JJ
"	ca. 25	3.12	Herenweg, Ankeveen	CN/RN
Bosuil	2	24.12	Eendenkooi, Breukeleveen	JJ
IJsvogel	2	5.7	Hilverbeek, 's-Graveland	FW
"	1	26.12	Oude Haven, Hilversum	BB
"	1	3.1	" " "	CN/RN
"	2	18.1	" " "	PB
Zwarte Specht	1	13.1	Einde Gooi, Hilversum	ND/BD
Waterpieper	5	13.1	Egelshoek, Hilversum	" "
"	12	13.1	Polder Achteraf, Breukeleveen	" "
Klapekster	1	17.12	Dammerkade, Ankeveen	DJ/MG
Vuurgoudhaantje	1	18.1	Gooilust, 's-Graveland	ND
Kramsvogel	55 + 35	16.12	Horstermeer, Ned.den Berg	ND/BD
"	45	17.1	Oude Haven, Hilversum	" "
Koperwiek	22	16.12	Horstermeer, Ned.den Berg	" "
"	14	17.1	Oude Haven, Hilversum	" "
Glanskop	1	17.1	" " "	" "
Matkop	2	17.1	" " "	" "
Keep	16	13.1	Polder Achteraf, Breukeleveen	" "
Groenling	18	18.1	Oude Haven, Hilversum	ND
Sijs	62	13.1	Polder Achteraf, Breukeleveen	ND/BD
Ringmus	5	13.11	Egelshoek, Hilversum	JJ
"	17	27.11	G.v.Amstelstr., ind.terr., Hilversum	WWt
Notenkraker	1	29.11	Spoorlaan 23, Holl.Rading	FLb
Kauw	356	18.1	Corversakker, Hilversum	ND

Met dank aan de inzenders/waarnemers:

BB - B.v.Bladeren	DJ - D.A.Jonkers	JT - J.Taapken
PB - P.de Boorder	JJ - J.de Jonge	FW - F.v.d.Weijer
BD - B.Dwars-v.Achterbergh	SJ - S.Jansen	IW - I.v.Woersem
ND - N.Dwars	FLb - F.Lambeek	JWt - J.Weitjens
JF - Joh.J.Frieswijk	WLd - W.Langendorff	WWt - W.Weitjens
MG - M.de Graaf	CN - C.v.Nigtevecht	
FH - F.Hoes	RN - R.v.Nigtevecht	

*OV = Overvliegend

VOORKOM HET DOODVLIEGEN VAN VOGELS TEGEN GLAZEN WINDSCHERMEN, RAMEN E.D.

— GEBRUIK RAAMSTICKERS —

Een actie van:
KNNV
Vereniging voor veldbiologie
Gudegracht 237
3511 Utrecht
Telefoon 030-314797

Vogelbescherming
Drebergseweg 15c
3708 JB Zeist
Telefoon 0340 5406
Telefoon wmket C3404-16289

VOORJAARSFENOLOGIE 1990

In het najaar van 1989 is gestart met het verzamelen van gegevens over de aankomstdata van onze wintervogels. Hierop zijn helaas niet veel reacties gekomen. Bezit U nog waarnemingen, vul deze dan in op de lijst (zie Korhaan nr. 4, oktober 1989, pag.85). Ook gedeeltelijk ingevulde lijsten zijn bruikbaar en dus welkom!

We gaan nu opnieuw van start met de vogels van het voorjaar. Vul Uw eerste en tweede waarneming in en vermeldt indien mogelijk wanneer U denkt dat de soort in "Uw gebied" algemeen is. Alleen waarnemingen noteren uit ons werkgebied (d.i. tussen de Eem en het Amsterdam-Rijnkanaal). En nogmaals, ook een enkele waarneming is waardevol.

VOORJAARSFENOLOGIE 1990

Soort	aantal, datum, plaats		algemeen/opmerkingen
	1e waarneming	2e waarneming	
<u>Purperreiger</u>			
<u>Zomertaling</u>			
<u>Grutto</u>			
<u>Zwarte Stern</u>			
<u>Visdiefje</u>			
<u>Tortelduif</u>			
<u>Koekoek</u>			
<u>Gierzwaluw</u>			
<u>Boerenzwaluw</u>			
<u>Huiszwaluw</u>			
<u>Oeverzwaluw</u>			
<u>Boompieper</u>			
<u>Gele Kwikstaart</u>			
<u>Tapuit</u>			
<u>Gekr.Roodstaart</u>			
<u>Zw.Roodstaart</u>			
<u>Nachtegaal</u>			
<u>Snor</u>			
<u>Gr.Karekiet</u>			
<u>Kl.Karekiet</u>			
<u>Bosrietzanger</u>			
<u>Rietzanger</u>			
<u>Spotvogel</u>			
<u>Zwartkop</u>			
<u>Tuinfluit</u>			
<u>Grasmus</u>			
<u>Braamsluiper</u>			
<u>Fitis</u>			
<u>Tjiftjaf</u>			
<u>Fluiter</u>			
<u>B.Vliegenvanger</u>			
<u>Wielewaal</u>			

Waarnemer:

Adres:

De formulieren moeten uiterlijk 15 mei worden opgestuurd aan:
 Jelle Harder, Meteorstraat 45, 1223 ER Hilversum

LIJST VAN ADRESSEN DIE U NODIG KUNT HEBBEN

Postadres VWG : VWG Het Gooi, Postbus 1028, 1200 BA Hilversum

Het dagelijks bestuur

Voorzitter : J.Meijer, Molenpad 19, 1381 EC Weesp tel.02940-16502
Sekretaris : M.de Graaf, Westhoven 48, 1275 DD Huizen " 02152-60456
Penningmeester: L.Mudde, Slauerhoffstraat 6, 1382 RR Weesp " 02940-11683

Kontaktpersonen-coördinatoren subgroepen

Avifauna :
Eempolders : R.A.Kole, Torenvalk 22, 3752 SK Bunschoten " 03499-82303
Nestkasten : D.A.Jonkers, Juffersland 16, 3956 TT Leersum 03434-51109
Propaganda : R.v.d.Akker, Gooiersgracht 15, 1251 VA Laren 02153-83071
Vogelcursus : A.v.Klaveren-v.Oord, Berkenhof 3, 1241 VP Kortenhoef, 035-61426
Excursies : J.J.M.van Velsen, Dotterbloemlaan 39, 3742 ED Baarn 02154-18804
Korhaan : W.Duurland, M.Simonszstof 84, 1216 LM Hilversum 035-217222
Contr.Vogelwet
(A.I.D.): R.G.Moolenbeek, A.Voetlaan 14, 1244 PJ Ankeveen 035-62641
Vogelasiel : B.van Ingen, J.v.Schimmelstraat 6, 1411 VS Naarden 02159-45658
Consulent Vogelbescherming en Vrije
Vogelreservaten: R.Hofmeester, De Lange Gangh 81, 1398 CW Muiden 02942-3203
Natuurbeschermings-
consulenten : S.N.Dwarshuis, Willibrorduslaan 88, 1216 PC H'sum 035-216846
R.Hofmeester, De Lange Gangh 81, 1398 CW Muiden 02942-3203
R.Kloosterman, Beeldhouwerpad 84, 1315 KD Almere-Stad 03240-43418

Inzenden waarnemingskaartjes

J.de Jonge, van Brakellaan 26, 1215 PJ Hilversum

Afhalen waarnemingskaartjes

Ankeveen : R.G.Moolenbeek, A.Voetlaan 14, 1244 PJ Ankeveen 035-62641
Bussum/Naarden: L.Reddingius, Gr.W.den Oudelaan 22, 1412 AV Naarden 02159-42508
Hilversum : J.de Jonge, Van Brakellaan 26, 1215 PJ Hilversum 035-217672
Huizen : Bert Roor, Eland 41, 1273 OK Huizen 02152-64623 (p)
030-913685 (w)
Muiden : Mark v.d.Pol, Lely 3, 1398 CS Muiden 02942-3510
Baarn : J.J.M.v.Velsen, Dotterbloemlaan 39, 3742 ED Baarn 02154-18804

Voor ongelukken en/of problemen, welke ontstaan tijdens activiteiten van de V.W.G., is de vereniging op geen enkele wijze verantwoordelijk te stellen.

In verband met de afsluiting der boeken door de penningmeester dienen declaraties voor gemaakte onkosten vóór 1 december bij de coördinator van de betreffende subgroep te worden ingediend.

Contributie: Voor leden f 20,--, huisgenoot-leden f 7,50 per jaar, bij voorkeur te betalen met de van ons ontvangen accept-girokaart met lidnummer, aan het begin van het kalenderjaar.

Opzegging van het lidmaatschap dient te geschieden vóór 1 november van elk kalenderjaar.

" De Korhaan "
Uitgave Vogelwerkgroep Het Gooi e.o.
Postbus 1028 , 1200 BA Hilversum

port betaald
Hilversum

XH 3016104 G
LECLERCQ J W

VT HOFFSTR 28
1223EE HILVERSUM

Naaldhout doneren
COSE

Kampen: Verborgers
Van't Nedert